

**УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ**

**Документарни акредитив као инструмент
међународних плаћања**

(мастер рад)

Ментор:

доц. др Урош Здравковић

Студент:

Лазар Цветковић
Број индекса: М006/17-О

Ниш, 2019

САДРЖАЈ

Увод	1
1. Појам, извори права и значај међународног документарног акредитива	2
1.1. Појам.....	2
1.2. Настанак и назив.....	4
1.3. Извори права.....	5
1.4. Улога и значај документарног акредитива у међународним плаћањима.....	9
2. Субјекти међународног документарног акредитива и правни односи између њих	11
2.1. Субјекти међународног документарног акредитива.....	11
2.2. Правни односи између субјеката.....	13
2.2.1. Правни однос између налогодавца и корисника акредитива – правни однос из основног уговора.....	14
2.2.2. Правни однос између налогодавца и акредитивне банке.....	16
2.2.3. Правни однос између акредитивне банке и корисника акредитива.....	17
2.2.4. Правни однос између банака које учествују у акредитивном послу.....	19
3. Начела акредитивног пословања	21
3.1. Начело независности акредитива од других правних односа.....	21
3.2. Начело самосталности и независности односа између учесника.....	22
3.3. Начело пословања документима, а не робом.....	23
3.4. Начело „строге саобразности“ са правилима тумачења.....	24
4. Врсте документарних акредитива	25
4.1. Опозиви и неопозиви акредитиви.....	26
4.2. Преносиви и непреносиви акредитиви.....	27
4.3. Потврђени и непотврђени акредитиви.....	28
4.4. Готовински, акцептациони и откупни акредитиви.....	28
4.5. Покривени и непокривени акредитиви.....	29
4.6. Електронски акредитиви.....	30
4.7. Специфичне врсте акредитива.....	32
5. Реализација међународног документарног акредитива	34
5.1. Фазе у реализацији документарног акредитива.....	34
5.2. Рокови за презентацију докумената.....	37
5.3. Врсте докумената који могу бити предмет акредитива.....	38
5.4. Преваре у документарном акредитиву.....	40
Закључак	43
Литература	47
Сажетак и кључне речи	50

Summary and keywords	51
Биографија студента	54

УВОД

Опште је познато да је трговина одавно изашла из оквира једне државе. Привредни субјекти се често одлучују да пословно сарађују са субјектима других држава. Разлог томе је што многе производе или услуге не могу да нађу на домаћем тржишту, како би задовољили своје потребе. Такав пословни однос, а нарочито са развојем интернета и електронске трговине, има за последицу да привредни субјекти који међусобно тргују, нису у могућности да виде једни друге. Немогуће је видети робу која се купује и којом се тргује. Она је често представљена у виду слика на интернет страницама продавца, у каталозима, часописима, брошурама и сл. Укратко, немогуће је да се тргује „*face to face*“, већ се целокупна трговина одвија кликом на тастеру рачунара или „*touch-ом*“ на мобилним телефонима.

Уз овакав начин трговине робом или услугама, а нарочито како уговорне стране нису физички присутне, често се јављају и различите злоупотребе, које могу потицати од било које уговорне стране, дакле, и од продавца и од купца. Зато је потребно одабрати инструмент плаћања којим ће се уредити начин испоруке робе, а који ће једнако штити и продавца и купца. За који од инструмената међународног плаћања ће се одлучити купац код уговора о међународној продаји робе, ради измирења једне од својих основних обавеза, или наручилац код уговора о услугама зависи пре свега од воље уговорних страна.

Овај рад се бави документарним акредитивом као инструментом међународних плаћања. Документарни акредитив спада у неутралне или услужне банкарске послове. Представља најзначајнији и најчешће коришћени инструмент плаћања у међународној трговини, са тенденцијом све веће употребе и у унутрашњим трговинским односима.

Рад је састављен из **пет тематских целина**. *Прва целина* се бави појмом, настанком, изворима права, улогом и значајем међународног документарног акредитива. *У другој целини* предмет анализе су субјекти међународног документарног акредитива и правни односи између њих. *У трећој целини* су обрађена начела акредитивног пословања, док се у *четвртој* говори о врстама документарног акредитива. *У петој*, односно последњој целини, предмет анализе је реализација акредитивног пословања, где је посебно обрађен део који се бави питањима превара у документарном акредитиву.

1. ПОЈАМ, ИЗВОРИ ПРАВА И ЗНАЧАЈ МЕЂУНАРОДНОГ ДОКУМЕНТАРНОГ АКРЕДИТИВА

1.1. Појам

Међународни документарни акредитив (фр. Credit documentaire; е. Letter of credit; нем. Dokumenten Acreditiv; ит. Credito documentatio) је сложени банкарски посао у коме учествује више субјеката. Управо је то разлог што у литератури можемо наићи на више дефиниција овог акредитива.

Према професору Ћирићу, међународни документарни акредитив је неутрални банкарски посао код кога акредитивна банка, по налогу свог комитента (налогодавца) ставља на располагање, или издаје налог да се код њене кореспонденте банке, трећем лицу (кориснику, ремитенту), стави у одређено време на располагање акредитивним налогом назначена сума новца, под условом да корисник презентира и преда банци уредна робна документа предвиђена као услов наплате акредитивне суме.¹

Професор Вукадиновић акредитив дефинише као сложени правни посао у коме се нека банка – акредитивна банка, на захтев и по инструкцијама свог налогодавца обавезује према трећем лицу – кориснику акредитива, да му исплати одређени износ новца ако до одређеног времена поднесе одговарајуће саобразне документе којима доказује да је испунио услове наведене у акредитиву.²

За пример дефиниције и функције документарног акредитива може послужити једна одлука Апелационог суда САД, која каже овако:

„Створен као средство у функцији међународне трговине, документарни акредитив доводи до смањења ризика неисплате у случајевима када су купци непозната лицу у удаљеним подручјима. Тај се циљ остварује укључивањем познате и солвенте институције (обично банке) која врши исплату уместо страног купца у купопродајном послу. Типичан банкарски посао документарног акредитива укључује три одвојена и независна односа – базични уговор о продаји између купца и продавца, споразум између банке и њеног клијента (купца) у коме банка преузима обавезу плаћања по акредитиву, и најзад, однос, који доводи до плаћања банке кориснику акредитива (продавац), под

---

¹ А. Ћирић, Међународно трговинско право, Посебан део, Ниш, 2018, стр. 473.

² Р. Вукадиновић, Међународно пословно право, Посебни део, Крагујевац, 2009, стр. 452.

*претпоставком, да су документа презентована банци, у складу са условима из акредитива, одређеним од стране клијента. Карактеристично је, да је обавеза банке да плати примарна, директна и потпуно независна од било ког спора, који може настати из основног уговора о продаји“.*³

Дакле, акредитивни посао је сложен правни посао, у коме учествују најмање три субјекта: **налогодавац**, по чијем налогу се отвара акредитив (купац робе, купац-увозник када је реч о међународној продаји и др.); **акредитивна банка**, субјект који отвара акредитив (по правилу се налази у земљи налогодавца); **корисник акредитива**, у чију корист је отворен акредитив (продавац робе, извозник-продавац када је реч о међународној продаји). Као четврти субјект који се често јавља у акредитивном пословању, а чије присуство понекад заиста нужно је посредничка банка односно **кореспондентна банка**.

Ток акредитивног пословања најчешће тече у следећем смеру: акредитивна банка се на захтев налогодавца, односно лица које отвара акредитив, обавезује да сама или преко друге банке (банке кореспондента) изврши исплату износа одређеног у акредитивном налогу у корист корисника акредитива. Међутим, као услов исплате акредитивне суме, нужна је саобразна презентација робних докумената са условима из акредитива. Корисник саобразном презентацијом доказује да је испунио своју обавезу из акредитивног посла.

Професор Ћирић у свом уџбенику даје пример, када се као основни правни посао, јавља уговор о међународној продаји робе. У том случају, продавац предајом теретнице, као хартије од вредности, доказује да је робу предао шпедитеру у циљу њеног превоза на адресу купца или предајом сертификата о контроли количине и квалитета робе, продавац – корисник акредитива, доказује да је испоручио ону врсту и количину робе која је уговорена основним послом, док презентацијом полисе осигурања потврђује да је робу осигурао, уз винкулацију полисе на купца, односно налогодавца из акредитива.⁴ Исти је случај и са предајом друге документације означене у акредитивном налогу.

Дакле, суштина ове сложене трансакције акредитива лежи у чињеници да је роба симболички представљена робним документима, а улога докумената, као репрезентата робе је трострука: они служе као доказ купцу да је роба отпремљена, да је роба саобразна

---

³ Case 707 F.2d 680, Voest - Alpine International Corporation v. Chase Manhattan Bank N.A. v. Bank of Baroda, United States Court of Appeals for the Second Circuit, New York City, 1983, No. 703, Dockets 82-7679, 82-7681.

⁴ А. Ћирић, *op.cit.* стр. 473.

одредбама из уговора и да након исплате од стране банке, преузимањем докумената, купац стиче право својине на роби, без њеног физичког присуства.⁵

1.2. Настанак и назив

Израз „акредитив“ потиче од латинске речи „*accreditivum*“, што значи пуномоћје или овлашћење једног лица да изврши плаћање другом лицу, на које се то овлашћење односи.⁶

Документарни акредитив настао је из праксе међународне трговине као инструмент робног и платног промета.

Настанак обичног или неусловљеног акредитива, требало би тражити у раном средњем веку, обзиром да су тада постојали различити облици кредитних писама,⁷ из којих су се у англоамеричкој пракси средином прошлог века развили условљени акредитиви,⁸ одакле су пренети у Европу. Међутим, има доказа о коришћењу акредитива од стране банкара, не само у ренесансној Европи, већ га налазимо и у империјалном Риму, древној Грчкој, код Феничана (град Тир, на територији данашње Сирије) па чак и у раном Египту. Захваљујући сопственој поузданости, погодности, економичности и флексибилности овај инструмент плаћања је опстао до данашњег дана, упркос свом 3000 година старом пореклу.

У сваком случају, настанак акредитива везујемо за дистанциону продају, где купац и продавац нису физички присутни. Пре овог тренутка у развоју трговине, није ни било потребе да се на посебан начин обезбеди плаћање, као ни испорука, јер су трговци пратили робу и директно је предавали купцу, тако да ниједног тренутка нису губили контролу над робом, као ни купци над својим новцем. Дистанциона продаја уноси својеврстан „вакум“ између продавца и купца, па и настају ризици, које је могуће превазићи уговорним одредбама и начелом светости уговора (*pacta sunt servanda*⁹), али је поступак заштите права и тада као и данас (судско и арбитражно решавање спорова¹⁰) био скуп, дуготрајан и

---

⁵ Т. Миленковић – Керковић, Л. Спиновић – Јовановић, Облигације и уговори трговинског права, Ниш, 2013, стр. 363.

⁶ Р. Вукадиновић, *op. cit.* стр. 451.

⁷ Кредитно писмо је обавеза, коју обично преузима на себе банка на захтев свог клијената, да би платила једном неименованом кориснику специфичан новчани износ у једном одређеном датуму.

⁸ О условљеним и неусловљеним акредитивом биће речи у посебном делу овог рада, где се као предмет анализе јављају врсте документарног акредитива.

⁹ Више о начелу светости уговора: Ј. Радишић, Облигационо право, Општи део, Београд, 2008, стр. 161-162

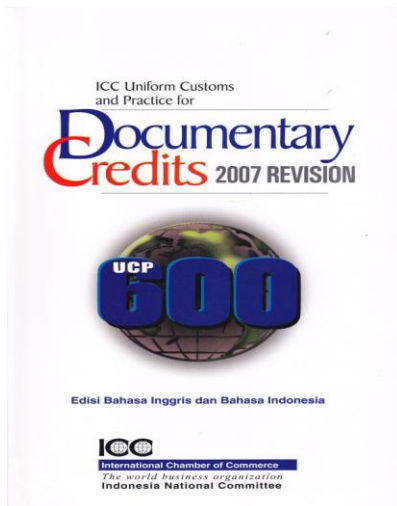
¹⁰ Више о арбитражном начину решавања спорова: Б. Милосављевић, Уставно право & Организација правосуђа, Београд, 2018, стр. 157-158.

неизвестан. Стога је у трговачкој пракси створен инструмент који се сматра најбољим могућим начином заштите интересе обеју уговорних страна.¹¹

Енглески *common law* га је у потпуности прихватио око 1700. године, и то кроз *lex mercatoria* (средњовековно право трговачког сталежа). Право које се односи на документарни акредитив, нашло је свој пут и у америчкој јуриспруденцији, где данас доживљава свој процват.¹²

С друге стране, када се говори о модерној форми документарног акредитива,¹³ ова форма развијена је средином XIX века. Први пут је употребљена 1840. године као средство ефективног плаћања у међународној трговини између банака у Лондону. Начин пословања путем документарног акредитива је решен увођењем Једобразних правила и обичаја за документарне акредитиве, које је Међународна трговачка комора у Паризу објавила 1933. године.¹⁴

1.3. Извори права

Међународни документарни акредитив је правно уређен на националном и међународном нивоу.

Законодавства малог броја држава садрже одредбе о овом инструменту плаћања, али постоји општа тежња о увођењу овог инструмента у што већи број законодавства широм света.

У праву Србије је акредитив је уређен Законом о облигационим односима¹⁵ (скраћено ЗОО)¹⁶ као и правилима из Општих узанси за промет робе.¹⁷

Без међународног акредитива би се тешко могла замислити савремена плаћања у међународном трговинском промету. Због тога је и дошло до уједначавања правила о

¹¹ Т. Миленковић – Керковић, Л. Спировић – Јовановић, *op. cit.* стр. 363

¹² *Ibid.* стр. 362-363.

¹³ Под модерном формом акредитива се подразумева онај облик акредитива којим се данас послује.

¹⁴ Више о овоме биће речи у следећем делу.

¹⁵ О самом закону као правном извору у правном систему Србије детаљније: Ђ. Николић, *Облигационо право*, Београд, 2018, стр. 14-16.

¹⁶ Чл. 1072 – 1082 Закона о облигационим односима, „Службени лист СЦГ“, бр. 1/2003.

¹⁷ Чл. 193 - 194 Општих узанси за промет робом, "Службени лист СФРЈ", бр. 29/1978 .

акредитиву на међународном плану. Међународна трговинска комора¹⁸ у Паризу (скраћено МТК) донела је 1933. године *Једнообразна правила и обичаје за докумантарне акредитиве* (е. *Uniform Customs and Practice for Documentar Credit – UCP*) која су последњи пут ревидирана 2006. године (познатија као UCP 600), а ступила на снагу 2007. године. Од свог доношења 1933. године ова Правила су ревидирана у више наврата (први пут 1951, а затим 1962, 1974, 1983, 1993 и 2007. године).¹⁹ Првобитна Правила имала су ограничен домет и примењивала су се у малом броју европских земаља. Међутим, каснијим ревизијама Једнообразних правила дошло је до прилагођавања законодавства већег броја држава, па је, већ након прве ревизије, број земаља, који је прихватио Једнообразна правила, порастао на 80.

Земље Commonlaw-а су прихватиле ова Правила после друге ревизије. Земље Источне Европе су их прихватиле након треће ревизије, када долази до готово универзалне примене овог значајног инструмента, којим је извршена унификација правила међународног акредитивног плаћања.

Иако садрже само делимичну кодификацију акредитива, и поред тога што не поседују снагу официјелног међународног инструмента (као што су нпр. конвенције), Једнообразна

---

¹⁸ Е. International Chamber of Commerce – ICC.

¹⁹ **Прва ревизија** (брошура МТК бр. 151) покренута је на иницијативу америчких банака 1951. године на тринаестом Конгресу МТК у Лисабону, када је затражено да се банке заштите у случајвима када су купци доносили непотпуну документацију.

Друга ревизија (брошура МТК бр. 222) од 1962. године, веома је значајна, из разлога што је окупила велики број земаља из различитих континената (178 земаља), и с правом се може назвати „глобалном“. Овом ревизијом постигнута је универзална примена свих обавеза и дужности купаца. Битно је напоменути да су у ревизији учествовале банке из Енглеске и других богатих земаља, које су прихватиле њихову примену.

Трећа ревизија (брошура МТК бр. 290) извршена је 1974. године. Учествовале су земље Источне Европе и важан корак је прихватање промена у транспорту робе применом стандардних калузула FOB и CIF.

Четврта ревизија (брошура МТК бр. 400) извршена је 1983. године, због неусклађености, и појаве великог броја случајева одбијања исплата, што је изазвало прву кризу у акредитивном пословању. Поједностаљене су неке ствари, тако да је број одбијања исплате из акредитива смањен. Због развоја технологије транспорта и употребе нових транспортних документа усвојене су и нове врсте акредитива са одложеном плаћањем и *STAND-BY* акредитиви.

Пета ревизија (брошура МТК бр. 500) извршена је 1993. године, а правила су ступила на снагу 1. јануара 1994. године. Ревизија је била потребна због велике неусаглашености докумената, и повећања неповерења коришћења акредитивног начина плаћања. Смањена је строгост у презентацији докумената и измењене су формулације у вези плаћања акредитивних и потврђујућих банака које нису биле јасне у UCP 400.

Додатак за електронско пословање или eUC објављен као верзија 1.1, донет 2002. године услед пораста коришћења електронског пословања. Међутим, овај Додатак није примењиван у пракси, да би 2006. године био имплементиран у UCP 600, када је извршено његово ажурирање, како би могао да се примењује.

Шеста ревизија извршена је 2006. године у Паризу када су усвојена нова правила UCP 600, ступивши на снагу 1. јануара 2007. године. Сви чланови су одређену промену прихватили, тако да је читав текст добио форму „user friendly“.

правила данас представљају најприхваћенију кодификацију обичајног права, која се, захваљујући свом квалитету, пирмењују у преко 140 земаља,²⁰ и имају велики ауторитет.

Документарни акредитива према UCP 600 – Одредбама чл. 2 Једнообразних правила акредитив значи сваки споразум, без обзира на назив или опис, који је неопозив и којим се конституише дефинитивна обавеза акредитивне банке да хонорише усклађену презентацију. Усклађена презентација је дефинисана као презентација која је у складу са одредбама и условима акредитива, примењивим одредбама Једнообразних правила и међународном стандардном банкарском праксом. Занимљиво је то да су се аутори Једнообразних правила трудили да нова ревизија и у језичком смислу буде прецизнија у односу на претходну, међутим, то нису успели. То доказује наведена формулација из које следи да се хонорише „радња презентације“, а не презентовани и поднети документи.²¹

Професор Вукадиновић ову недоследност објашњава на следећи начин: „Подношење или презентација докумената је само средство којим се корисник служи да би доказао да је испунио услове из отвореног акредитива, па није логично да банка хонорише само радњу, већ и документе. Стога је било логичније обавезати банку да хонорише усклађене или саобразне документе, као што је то било формулисано у ранијим ревизијама Једнообразних правила.“²²

Под хонорисањем се подразумева: *плаћање по виђењу*, ако је акредитив расположив са плаћањем по виђењу; *преузимање обавезе за одложено плаћање* и плаћање на дан доспећа, ако је акредитив расположив са одложеним плаћањем или *акцептирање менице*, и плаћање на дан доспећа, ако је акредитив расположив уз акцепт.²³ Хонорисање докумената може извршити или акредитивна банка или друга банка која се означава као номинована банка код које је акредитив расположив.

Како правила UCP 600 имају општи карактер, било је потребно детаљније дефинисати „*међународне стандарде банкарске праксе*“, који се први пут помињу у UCP 500 у чл. 13 (а). У том смислу је 2007. године усвојен допунски извор права уз Једнообразна правила, под називом ***Међународна стандардна банкарска пракса за испитивање докумената по документарним акредитивима уз примену UCP 600 (International Standard Banking***

---

²⁰ Листа земаља, чије банке прихватају UCP може се наћи у публикацијама ICC, као и на сајту www.iccwbo.org.

²¹ Р. Вукадиновић, *op. cit.* стр. 452.

²² *Ibid.*

²³ Чл. 2 Једнообразних правила и обичаја за документарне акредитиве, 2007, UCP 600.

Practice for Examination of Documents under UCP 600 – ISBP, Publication 681) са последњом ревизијом из 2013. године.

ISBP саджи конкретан преглед правила, која се примењују у непосредном раду са документарним акредитивима. Овај извор се примењује уз UCP 600, и од посебног је значаја за проверу докумената у поступку реализације акредитивних налога. Такође је од значаја и при тумачењу употребљених термина и израза код документарних акредитива, попуњава одређене правне празнине у Једнообразним правилима UCP 600 и од непосредне је користи у свакодневној пракси у раду са документарним акредитивима.

Правни односи у вези са презентацијом електронских докумената су регулисани *Једнообразним електронским правилима* (*The Supplement to the Uniform Customs and Practice for Documentary Credits for Electronic Presentation, Version 1.1.*), скраћено „eUCP“, која су презентована као додатак уз Једнообразна правила - UCP 600. Примењују се на електронске акредитиве.²⁴ Наведени додатак је у функцији прилагођавања презентације електронских записа, појединачно или комбинација са папирним документима.

Домаће банке примењују Једнообразна правила у међународним плаћањима на основу одлуке Народне банке Србије (НБС), док се у унутрашњем промету примењују одредбе Закона о облигационим односима – ЗОО. Професор Вукадиновић однос националних и међународних извора документарног акредитива објашњава овако: „Без обзира што се подручја примене ових извора не поклапају, њихова решења могу се користити у циљу попуњавања правних празнина. За случај да у ЗОО, или другом националном извору, неко питање није решено, примена норми Једнообразних правила долази у обзир као допунски извор права. Исто тако, уговорне стране су у унутрашњем промету слободне да у потпуности искључе примену одредби ЗОО и уговоре примену Једнообразних правила. Са друге стране, и кад је уговорена примена Једнообразних правила, на питања која њима нису регулисана, примењиваће се правила националних прописа“.²⁵

Претходно описано стање се одржава у теорији, међутим, да ли пракса подржава оно што каже теорија? Професор James G. Barnes, истиче следеће: „Неспецијализовани адвокати, парничари и судије често примењују принципе и методологију уговорног права,

---

²⁴ Електронски акредитиви подразумевају акредитивне трансакције на основу електронске презентације, које се одвијају на основу електронских средстава комуникације, сагласно правилима eUCP и UCP 600. Више о томе биће речи у поглављу које се односи на врсте акредитива.

²⁵ Р. Вукадиновић, *op. cit.* стр. 450-451.

а не принципе и специфичну праксу која је својствена документарном акредитиву. Делом је тако, зато што је кодификација норми акредитивног пословања у јединствени трговински законик ограничена и нема општеобавезујући карактер“.²⁶ Суштина је да се, приликом решавања неког спорног питања у акредитивном пословању, углавном посеже за применом норми из домаћег закона, иако су ове норме веома штуре, недоречене и не дају одговоре на велики број питања. Разлог томе је што домаћи правници имају често проблема са препознавањем релевантних извора на међународном нивоу као и проблема са тумачењем истих, те је увек лакше применити норму из домаћег законодавства.

1.4. Улога и значај документарног акредитива у међународним плаћањима

Развој међународне трговине захтевао је изградњу практичног, али и сигурног начина плаћања. У периоду класичних међународних трговинских односа, трговац – извозник је био у контакту, непосредно или преко свог представника, са купцем у земљи увозници робе. Без обзира на начин отпреме робе – копном или воденим путем, он је настојао да одмах купи другу потребну робу, како би је увезао у своју земљу, користећи исто превозно средство. Међутим, развојем међународне трговине подударност увоза и извоза је све теже било остварити. При томе је издвојен моменат испоруке робе од момента плаћања. Како се истиче у литератури, „било је неопходно креирати инструмент који би отклонио штетне последице преузимања тзв. „*ризика првог чина*“: опасности да, на пример, продавац испоручи робу пре плаћања цене, уз ризик да то плаћање изостане, односно да купац плати цену за робу пре испоруке, преузимајући ризик да роба не буде испоручена уопште, или да испорука не буде у складу са уговором“.²⁷ Зато је требало наћи одговарајућу форму, помоћу које би се избегли ризици у реализацији уговора о продаји, и то како у погледу испоруке, тако и у погледу плаћања. Због чега те предности нуди акредитив, може се наћи у ставовима више аутора.

Професор Мићовић објашњава то на примеру уговора о продаји, где каже: “Ако је поводом закљученог уговора о продаји уговорено плаћање путем неопозивог акредитива, продавац је сигуран да ће наплатити цену код банке одмах након предаје докумената, а не

---

²⁶ J. Barnes, Defining Good Faith Letter of Credit Practices; in: Digital Commons at Loyola Marymount University and Loyola Law School, (ed.), *Loyola of Los Angeles Law Review*, Los Angeles, 1994, p. 101.

²⁷ А. Ђирић, Р. Ђуровић, Међународно трговинско право, Посебан део, Ниш, 2005, стр. 305.

након пријема испоруке од стране купца. С друге стране, и купац ће бити сигуран да ће му уредно бити извршена испорука робе, јер банка неће исплатити цену продавцу све док од њега не добије документа којима доказује да је уредно извршио своју обавезу у вези са испоруком”.²⁸

Професорка Миленовић истиче да плаћање путем акредитива представља најчешћи и најсигурнији начин плаћања у платном промету, с обзиром на могућност присуства односа неповерења између уговорних страна. Често ни једна, ни друга уговорна страна не жели да прихвати да буде прва у испуњавању уговорних обавеза. Зато плаћањем путем акредитива успоставља се неопходна сигурност плаћања и сугорност извршења закљученог уговора на уговорени начин, пошто се плаћање врши посредством банке, то банке које учествују у акредитивном послу гарантују да ће посао извршити онако како је уговорено.²⁹

Дакле, неспорно је да акредитив чини велике предности уговорним странама код продаје на међународном нивоу. На овај начин се најпре штите интереси обеју уговорних страна. Овај инструмент пружа чак и двоструку заштиту продавцу. Прво, он обезбеђује наплату испоручене робе одмах након предаје докумената банци и тако брже наплаћује куповну цену. Друго, продавац је заштићен од ризика саме испоруке робе. Ако банка не добије извештај о отварању акредитива, продавац неће отпремити робу. Што се купца тиче, он је сигуран да банка неће продавцу исплатити цену све док од њега не прими документе који указују да је своју обавезу испоруке уредно извршио.

Све ове предности иду ка томе да се уклони неповерење услед недовољног познавања пословних партнера, њихове солвентности и ризика превоза робе на великим растојањима.

Уз све то, акредитивом се остварује и економска функција, на тај начин што се јавља као средство кредитирања купца. Продавац може да заложити или пренесе потраживање из акредитива, те на тај начин може да се наплати у висини акредитивне суме и пре његове доспелости. Стога је и разумљиво што се овај облик плаћања највише користи у међународној трговини и покрива највећи део од укупних плаћања у међународном трговинском промету.

---

²⁸ М. Мићовић, XXI век – век услуга и усложног права, Крагујевац, 2011, стр. 190.

²⁹ Д. Миленовић, Пословно право, Ниш 2011, стр.464 – 465.

2. СУБЈЕКТИ МЕЂУНАРОДНОГ ДОКУМЕНТАРНОГ АКРЕДИТИВА И ПРАВНИ ОДНОСИ ИЗМЕЂУ ЊИХ

2.1. Субјекти међународног документарног акредитива

Као што је истакнуто у дефиницији акредитива, у акредитивном пословању учествују најмање три лица, с тим што је врло често присутно постојање и четвртог субјекта. С тим у вези, субјекти акредитивног пословања су следећи:

1. налогодавац – лице које издаје налог за отварање акредитива (најчешће купац из уговора о продаји),
2. акредитивна банка – банка код које се отвара акредитив,
3. корисник акредитива - лице у чију корист је акредитив отворен (најчешће продавац из основног правног посла) и
4. кореспондента банка - лице које се може, али и не мора јавити као субјект акредитивног посла, а која по налогу акредитивне банке може имати различите улоге (од преношења обавештења до потврђивања акредитива). Једна од сновних улога је да кориснику акредитива стави на располагање одређену суму новца, сагласно налогу акредитивне банке.

Налогодавац (*e. applicant*) је свако правно или физичко лице – дужник новчане обавезе које је основним послом преузело обавезу да обезбеди акредитив, као што су купци код уговора о продаји или инвеститори код уговора о градњи.³⁰ Ова лица се ради испуњавања преузете обавезе обраћају својој банци, код које обично воде своје пословање, са захтевом или налогом за отварање акредитива. Моментом када банка прихвати захтев, дужник из основног посла постаје налогодавац, односно једна од страна у акредитивном послу.

Акредитивна банка (*e. issuing bank*) је пословна банка која отвара акредитив на захтев налогодавца. Будући да је њена обавеза да „изда“ или „отвори“ акредитив, могло би се означити и као *издавачка банка* (као исправнији језички превод), али је у домаћој пракси одомаћен израз „*акредитивна банка*“, иако он упућује на генусно значење.³¹ Дефиниција из које следи да је акредитивна банка пословна банка, је исувише генерализована, обзиром да су све банке пословне банке. Да ли то значи да свака банка може уједно бити и

---

³⁰ А. Ђирић, (2018), *op. cit.* стр. 477.

³¹ Р. Вукадиновић, *op. cit.* стр. 453.

пословна банка? Одговор на ово питање је да може, уколико је на то овлашћена прописима унутрашњег права, закључује професор Вукадиновић³². С друге стране, услов да банка мора бити означена у акредитивној клаузули основног правног посла није обавезан већ факултативан, будући да уговорне стране из основног уговора нису дужне да акредитивну банку означе у основном уговору. То значи да, уколико банка није означена у акредитивној клаузули, оставља се простор купцу, да отвори акредитив, код било које банке, по сопственом нахођењу.³³

Међутим, то често не погодује повериоцу из основног посла, те ће он тражити да се у акредитивну клаузулу значи банка банка у коју има поверења, с тим да се при томе мора јасно именовати конкретна банку. Изрази као што су „*првокласна*“, „*добро позната*“ и слични, који се користе у пракси, нису препоручљиви. Разлог томе је појава правне несигурности услед тумачења ових израза.³⁴

По правилу се акредитивна банка налази у земљи налогодавца. Али, ако продавац, односно поверилац из основног посла, нема поверења у локалне банке купца, може тражити да акредитив буде отворен код банке у некој другој држави.³⁵

Кореспондентна банка. Сложености акредитивног пословања често не могу да одговоре само три субјекта. Зато учесници укључују и четвртог субјекта – кореспондентну банку. Ова банка се јавља уз акредитивну, и у зависности од функције коју остварује, може бити *номинована, авизирајућа, или конфирмирајућа банка*.

а) Номинована банка (е. *nominated bank*) је банка, чије је седиште у земљи продавца – извозника. Она делује искључиво по налогу акредитивне банке. У складу с налогом, ова банка може да хонорише саобразно поднете документе, да акцептира меницу, да изврши одложено плаћање или да негоцира документе.³⁶ Обавеза према кориснику акредитива настаје тек када прихвати налог, издат од стране акредитивне банке. Тек тада корисник може захтевати исплату акредитивне суме само од номиноване банке. Наравно, за исплаћену суму новца, номинована банка стиче право регреса од акредитивне банке, по чијем налогу поступа.³⁷

---

³² Ibid.

³³ Ibid.

³⁴ Ibid.

³⁵ Ibid.

³⁶ Чл. 7 Једнообразних правила.

³⁷ Р. Вукадиновић, *op. cit.* стр. 453.

б) Авизирајућа банка (е. *advising bank*) другачије носи назив обавештавајућа банка („*advise*“, што значи обавештење). Из самог назива се може закључити и улога ове банке. Ова банка не предузима на себе обавезу исплате акредитивне суме, већ обавезу да по налогу акредитивне банке обавести корисника акредитива да је у његову корист, а по основу одређеног правног посла (рецимо уговора о продаји), отворен документарни акредитив. У одређеним ситуацијама, ова банка може, по изричитом налогу акредитивне банке, да се прихвати обавезе исплате акредитивне суме. У сваком случају њена улога није само обавештавајућа. Она има обавезу и да проверава истинитост – аутентичност акредитивних докумената.

в) Конфирмирајућа банка (е. *confirming bank*) је банка која даје своју конфирмацију односно потврђује акредитив по овлашћењу или на захтев акредитивне банке. То значи да ове банке својом конфирмацијом преузимају исту обавезу према кориснику као и акредитивна банка, што даље значи, да корисник акредитива може осим од акредитивне банке хонорисање докумената тражити и од конфирмирајуће банке.³⁸ То је заправо кључна разлика која дели конфирмирајућу банку од номиноване банке, где се конфирмирајућа банка јавља као јемац, односно солидарни дужник уз акредитивну банку, и омогућава кориснику да наплату може тражити од једне или од друге банке, или пак од обе банке истовремено. С друге стране, кад се номинована банка прихвати налога акредитивне банке, она постаје једина обавезујућа банка према кориснику акредитива.

Корисник акредитива (е. *beneficiary*) је страна у чију корист је издат или отворен акредитив. Тако је по правилу поверилац из неког двострано обавезујућег уговора који представља основни посао, као на пример: продавац код уговора о продаји, инвеститор код уговора о градњи и други.³⁹

2.2. Правни односи између субјеката

Правни посао акредитива представља сложен посао у коме учествује више лица. Између свих ових лица успостављају се одређени односи који имају своју самосталну правну природу и који су међусобно одвојени, независни и самостални,⁴⁰ али су ипак условљени и

---

³⁸ Ibid.

³⁹ Ibid. стр. 454.

⁴⁰ Чл. 4 Једнообразних правила, UCP 600.

заједно чине одређену целину. У шематском смилу, према професору Вукадиновићу, посао документарног акредитива настаје и реализује се у седам фаза. *Прву фазу* чини формулисање акредитивне клаузуле у основном послу. *У другој фази* се налогодавац обраћа акредитивној банци са захтевом да отвори акредитив. *У трећој фази* акредитивна банка успоставља одговарајуће односе са кореспондентним банкама које учествују у акредитивном послу. *У четвртој фази* кореспондентна банка (конфирмирајућа или авизирајућа) шаље обавештење кориснику да је отворен акредитив. *У петој фази* продавац прикупља потребне документе након што је испоручио робу и подноси их номинованој банци. *У шестој фази* банка одлучује о хонорисању докумената. *У седмој фази* номинована банка шаље хонорисане документе акредитивној банци и рамбурсира се за исплаћени износ, а акредитивна банка документе шаље налогодавцу. Укупност ових односа чини посао акредитива у *ширем смилу* речи. *У ужем смилу*, под акредитивом се подразумева само правни однос између акредитивне банке и корисника акредитива.⁴¹

2.2.1. Правни однос између налогодавца и корисника акредитива – правни однос из основног уговора

Акредитиви се отварају поводом неког правног посла у привреди и служе као средство обезбеђења уговорних обавеза страна из тог уговора. Посао поводом кога се отвара акредитив, у акредитивном пословању носи назив *основни посао* (е. *underlying transaction*). Питање је, који су то правни послови, поводом којих се отвара акредитив. То су заправо послови код којих уговорне стране не извршавају своје обавезе истовремено. Најчешћи разлог томе је што се уговарачи врло често налазе на великим просторним дистанцама, и нису физички присутни у моменту извршења обавеза. У пракси се као најчешћи пример основног правног посла узима уговор о продаји или уговор о извођењу инвестиционих радова, али то може бити и сваки други посао код кога се извршење обавезе доказује документима. Основни посао је битан у акредитивном пословању због акредитивне клаузуле.

Акредитивна клаузула је садржана у основном послу. Потписивањем основног уговора са акредитивном клаузулом стране се саглашавају да своје обавезе из тог посла

---

⁴¹ Р. Вукадиновић, *op. cit.* стр. 454.

изврше путем акредитива. Практичне последице уговарања акредитивне клаузуле су те да, се купац из основног правног посла обавезује да ће код одређене банке⁴², најчешће код оне преко које одвија своје пословање, отворити документарни акредитив у корист продавца, као корисника акредитива, у износу једнаком уговореној цени робе. Пракса енглеског пословања, и енглеских судова стала је на становиште да се акредитивна клаузула, иако није наведена као битни елемент основног уговора, сматра битним елементом.⁴³ То даје за право кориснику, у случају да акредитив није отворен, да одложи испуњење своје обавезе, али и да раскине уговор и тражи накнаду штете. У пракси других земаља, овај значај се мора изричито уговорити. Ако акредитивна клаузула није уговорена као битни елемент уговора, сматра се да је основни посао настао и да отварање акредитива представља само једну од обавеза уговора из основног посла. У теорији и у пракси заступљена су оба схватања.

Професор Вукадиновић даљи однос налогодавца и корисника акредитива објашњава овако: „Ако дужник из основног правног посла не обезбеди отварање акредитива, као и кад због његове кривице не дође до исплате акредитива, биће одговоран повериоцу због неизвршења уговорне обавезе – плаћања цене. Међутим, само отварање акредива не значи исплату цене и не ослобађа дужника од основне обавезе према повериоцу из основног посла. У том смислу се и у судској пракси образлаже да отварање акредитива представља само једну радњу дужника којом се повериоцу омогућава да изврши наплату, али се сама та радња не може сматрати плаћањем, пошто до тога долази тек када поверилац, банци код које је акредитив отворен презентира документе.”⁴⁴ Ако продавац испоручи робу пре отварања акредитива преузима ризик плаћања,⁴⁵ јер ће уместо од банке цену моћи да тражи само од купца. Продавац у том случају може да раскине основни уговор са купцем, иако је евентуално послао робу купцу, када може да заустави робу у путу (*stoppage in transity*), односно да одложи или спречи њену предају купцу.⁴⁶

---

⁴² Иначе о пословним банкама, њиховом оснивању, делатностима и управљању више: Д. Раденковић Јоцић, Привредно право, Ниш, 2017, стр. 194-204.

⁴³ С. Trans trust S.P R L. v Danubian Trading Company Ltd, Court of Appeal, London, 1952.

⁴⁴ Р. Вукадиновић, *op. cit.* стр. 455.

⁴⁵ Пресуда Вишег привредног суда Хрватске Пж-1280/79 од 30.10.1979. године.

⁴⁶ Чл. 476 Закона о облигационим односима,

Чл. 71 Конвенције УН о уговорима о међународној продаји робе – UNCITRAL, 1980.

2.2.2. Правни однос између налогодавца и акредитивне банке

Извршавајући своју обавезу из акредитивне клаузуле основног уговора, налогодавац (купац, инвеститор) даје налог својој банци да отвори акредитив одређене садржине. Прихватањем овог налога од стране банке настаје уговор о отварању акредитива.⁴⁷

Уговором о отварању акредитива, акредитивна банка преузима према налогодавцу основну обавезу да у складу са садржином прихваћеног налога, односно закљученог уговора, отвори акредитив, сама или преко друге банке, да сарађује са налогодавцем у поступку хонорисања и да му пренесе откупљене документе, а налогодавац се обавезује да банци на договорени начин обезбеди акредитивно покриће, накнади исплаћени акредитивни износ, плати одговарајућу провизију и сарађује у поступку хонорисања докумената.⁴⁸

Професор Вукадиновић за уговор о отварању акредитива даље наводи да је уговор са обостраним обавезама уговорних страна, а да моменат закључења уговора налогодавца и акредитивне банке не значи уједно и да је настао сам акредитив као правни однос између више субјеката. Ову чињеницу образлаже тиме да је уговор о отварању акредитива двострани правни однос, у ком учествују налогодавац и акредитивна банка. У акредитиву као правном послу, као што је напоменуто, учествују најмање три субјекта. Дакле, уговор о отварању акредитива је само фаза у настајању акредитивног правног посла.⁴⁹

За настанак акредитива, у правом смислу речи, неопходно је учешће трећег субјекта. То је корисник акредитива. Корисник акредитива ступа у однос пословања документарним акредитивом тек од момента кад добије саопштење да је у његову корист отворен акредитив. Све до тог момента акредитивна банка је у правном односу једино са налогодавцем.

Налог за отварање акредитива редовно садржи следеће податке: назив и адресу налогодавца; назив и адресу корисника акредитива; врсту акредитива; акредитивни износ; означавање докумената на основу којих треба извршити исплату; означавање врсте, количине и квалитет робе коју за коју се отвара акредитив; рок важења; податке о транспорту и модалитетима испоруке; начин отварања и саопштавања акредитива кориснику; начин

---

⁴⁷ М. Васиљевић, Трговинско право, Београд, 2014, стр. 387.

⁴⁸ Р. Вукадиновић, *op. cit.* стр. 455.

⁴⁹ *Ibid.* стр. 456.

обезбеђења аредитивног покрића и плаћања провизије и неоподних трошкова, и потпис налогодавца.

„Уговором о отварању акредитива акредитивна банка је дужна да отвори акредитив према условима из добијеног налога свог налогодавца. Она није дужна да проверава да ли је тај налог у складу са основним уговором који је налогодавац закључио са корисником. Али се од налогодавца очекује да његови налози банци буду јасни и прецизни. У случају недовољно јасног одређивања налога, последица може бити само на штету налогодавца, када ће сносити ризик за сваку нејасноћу у својим инструкцијама, датих банци“⁵⁰, закључује професор Вукадиновић.

2.2.3. Правни однос између акредитивне банке и корисника акредитива

Објаснили смо када настаје однос између налогодавца и акредитивне банке, али је исто поменуто да тај однос није довољан за настанак акредитивног посла, већ да је потребан и трећи субјекат. Зато је потребно увести корисника акредитива у акредитивно пословање. То ће бити моменат када саопштење о отвореном акредитиву доспе у руке корисника. Овај моменат, а уједно и правило, је било регулисано у претходној ревизији Једнообразних правила – УСР 500. Наш важећи ЗОО регулише ово правило одребама садржаним у чл. 1073 овог закона. У новој Ревизији – УСР 600, међутим, изостављене су одредбе о моменту настанка правног односа између акредитивне банке и корисника акредитива. Међутим, чл. 76 Једнообразних правила регулише обавезу акредитивне банке, те се наводи да је моменат издавања акредитива заправо моменат када се банци ставља неопозива обавеза хонорације докумената поднетих од стране корисника. Пракса је, међутим, показала да се и даље користе устаљена правила из претходне Ревизије, те да се моментом издавања акредитива сматра моменат доспећа писаног саопштења или писмене исправе о отвореном акредитиву у руке корисника, односно у његове пословне просторије. Такво саопштење у писаној форми се назива и *аперативним акредитивом* или *аперативним инструментом*.⁵¹

---

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ову писану исправу издаје и потписује акредитивна банка. У пракси се ова исправа редовно издаје на стандардном обрасцу банке. Садржина исправе није у прописима посебно одређена, а у пословној пракси ове исправе редовно садрже следеће елементе: означавање да се ради о акредитиву и означање врсте акредитива; означање лица која учествују у акредитивном послу; означање акредитивног износа и валуте акредитива;

Само саопштавање услова отвореног акредитива може извршити акредитивна банка или од ње одобрена кореспондента банка (авизирајућа банка) користећи различите технике. Акредитивна банка најчешће услове отвореног акредитива саопштава својој кореспондентној банци и путем SWIFTA⁵², која након узајамне електронске провере на основу „кључева за проверу“, ставља посебан писани документ (оперативни инструмент) у слободној форми или на стандардизованом обрасцу и шаље га кориснику акредитива.⁵³

Моменат када саопштење о отвореном акредитиву доспе у руке корисника **има одређене правне последице. Професор Вукадиновић објашњава теоријски али и практични значај ових правних последица.**

У практичном смислу, моменат настанка акредитивне обавезе од значаја је за корисника али и за акредитивну банку. *За корисника*, јер се према њему одређује рок важења акредитива у коме је потребно поднети акредитивне документе на хонорисање. *За банку* је од значаја јер се према том моменту уређују њени односи према кориснику и према налогодавцу. У односу на корисника, моменат када је он обавештен о отварању акредитива битан је за банку јер у том тренутку постаје обавезујућа страна према кориснику, у смислу да је у року важења акредитива дужна да обавезу из акредитивног налога испуни на начин и са условима како је одређено у налогу. У односу према налогодавцу, моменат отварања акредитива је битан јер од тог момента налогодавац цени да ли је банка благовремено испунила своје обавезе из уговора о отварању акредитива.

У теоријском смислу, овакав начин настанка акредитивне обавезе упућује на закључак да природа односа који се успоставља између банке и корисника није уговорног карактера.⁵⁴

Професор Васиљевић правни однос између акредитивне банке и корисника акредитива објашњава овако: „*То је самосталан и независан правни однос који се успоставља на*

опис робе, врсте, количине квалитета; означање рока отпреме и рока важности акредитива; означање врсте транспорта и модалитета испоруке; податке о робним документима; клаузуле о обавезивању акредитивне банке (исплата поднетих докумената у складу са акредитивним условима, акцептирање и откуп вучених меница) и потпис акредитивне банке – М. Васиљевић, *op. cit.* стр. 387-388.

⁵²SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) – Удружење за међународне, међубанкарске финансијске телекомуникације, је међународна банкарска мрежа и софтвер за размену порука, који данас употребљава више од 10.500 финансијских институција, из 215 земаља. SWIFT омогућава размену стандаризованих порука код међународних финансијских институција, а саме поруке се односе на плаћања, трговину, хартије од вредности и остало. Седиште SWIFT-а је у Белгији – преузето са сајта <https://sr.wikipedia.org/sr-ec/Swift>.

⁵³ Р. Вукадиновић, *op. cit.* стр. 457.

⁵⁴ Ibid.

основу писмене исправе акредитивне банке, коју она издаје у извршењу уговора о издавању акредитива претходно закљученог са налогодавцем. То значи да корисник акредитива не мора да зна за садржину односа између налогодавца и акредитивне банке, као што ни банка не мора да зна за садржину односа између налогодавца и корисника акредитива из основног правног посла. Обавеза акредитивне банке, односно садржина те обавезе одређена је искључиво садржином сопствене издате акредитивне исправе која је у рукама корисника акредитива. Ова обавеза састоји се у обавези испитивања поднетих докумената корисника акредитива, с разумном пажњом и у разумном року, као и у њиховом испуњавању на одговарајући начин (исплата, откуп менице, акцепт менице), ако су саобразна условима издате акредитивне исправе.⁵⁵

Професор Васиљевић даље наводи да аутономност правног односа између акредитивне банке и корисника акредитива и с тим у вези апстрактност акредитивне исправе као и банкарске гаранције, није безусловна. У судској пракси и правној теорији све се више допушта „корекција“ ових темељних принципа акредитива, те се банци признаје право да одбије преварене документе и да их не испуни на одговарајући начин (фалсификовање неког потписа, антидатирање, лажни опис робе и сл.), односно да одбије испуни докумената у случају преварних радњи у основном послу, поступајући при том савесно. У оваквим случајевима, налогодавац има право да одговарајућим привременим мерама, чији се модалитет разликује у различитим националним законодавствима, спречи банку да на одговарајући начин хонорише робна документа.⁵⁶

2.2.4. Правни односи између банака које учествују у акредитивном послу

Како је већ напоменуто, акредитив се одвија између субјеката са различитих просторних дистанца. Ово растојање је условило да у акредитивном пословању често учествује четврти субјект иако ово пословање може бити спроведено и када су три субјекта у игри. Зато, врло често, да би се акредитив спровео до краја, поред већ једне постојеће, прикључује се још једна банка. Различитост правних односа најчешће условљава врста налога који издаје акредитивна банка и положај банке која овај налог прима. Професор Васиљевић у том смислу разликује три правне ситуације:

---

⁵⁵ М. Васиљевић, *op. cit.* стр. 388.

⁵⁶ *Ibid.* стр. 388-389.

Прво, купцу из основног правног посла је најједноставније да се за питање отварања акредитива обрати банци у месту свог пословања. Ова банка, како се налази у седишту купца, није у могућности да физички послује са продавцем из основног правног посла, зато, по захтеву свог клијента (купца из основног уговора, инвеститора) банка може да ангажује другу банку, најчешће у земљи корисника. Та друга банка у акредитивном пословању носи назив кореспондентна банка и врши хонорисање докумената, акцептирање менице или негоцирање, са правом регреса од акредитивне банке. Тада акредитивна банка која се јавља сада као налогодавац, са кореспондентном банком закључује уговор о издавању акредитива. У том случају долази до замена међусобних улога субјеката, банка налогодавац замењује позицију купца и преузима према кореспондентној банци све обавезе уместо купца.

Друго, акредитивна банка може да изда налог другој банци да дода своју конфирмацију (потврду) издатом акредитиву. У случају да налог акредитивне банке буде прихваћен од стране друге банке, онда је реч о потврђеном, односно конфирмирајућем акредитиву. Банка која је дала своју конфирмацију носи назив конфирмирајућа банка. Улога конфирмирајуће банке, као четвртог субјекта у акредитивном пословању, је да изврши хонорисање докумената, на његов захтев. Ову обавезу конфирмирајућа банка преузима као своју сопствену обавезу у ком случају корисник добија два солидарна дужника – акредитивну и конфирмирајућу банку. Овим се најбоље штите интереси корисника јер он може исплату акредитивне суме захтевати или од акредитивне банке, или од конфирмирајуће, али и од једне и друге заједно. Између ове две банке успоставља се такав правни однос да је конфирмирајућа банка у односу према акредитивној банци комисионар. Као и код уговора о комисиону, комитент, у овом случају акредитивна банка, је у обавези да комисионару, у овом случају конфирмирајућој банци, исплати акредитивну суму и надокнади настале трошкове.

Треће, акредитивна банка осим могућности да ангажује другу банку, да изврши хонорисање докумената, може да тој другој банци изда налог да пренесе кориснику да му је отворен акредитив, као и услове из тог акредитива (нпр. рок за подношења докумената, моменат исплате акредитивне суме и сл.). у том случају ће ова друга банка носити назив авизирајућа банка.⁵⁷ Акредитивна банка може да овласти ову банку да врши

---

⁵⁷ Више о томе било је речи у претходном поглављу.

и неке друге радње, прима и искупује документа, да акцептира или откупи меницу и др. Тада ова банка добија улогу исплатне банке. Међутим, битно је закључити да ова банка, била исплатна или авизирајућа, у односу према кориснику не наступа самостално, већ искључиво у име и за рачун акредитивне банке.⁵⁸

3. НАЧЕЛА АКРЕДИТИВНОГ ПОСЛОВАЊА

У начела акредитивног пословања можемо уврстити:

1. Начело независности акредитива од других правних односа;
2. Начело самосталности и независности односа између учесника;
3. Начело пословања документима, а не робом;
4. Начело „строге саобразности“ са правилима тумачења.

3.1. Начело независности акредитива у односу на основни посао

Основни (купопродајни) уговор и акредитивни посао су правно одвојени и самостални. Ако се акредитивни посао из било којег разлога не би остварио, обавеза купца из основног уговора везана уз плаћање робе и/или услуге остаје непромењена. У обрнутом случају, престанак основног уговора без обзира на разлоге не значи и престанак акредитивно-правних односа.⁵⁹ Другим речима, уговор који је сачињен између налогодавца и корисника акредитива, не обавезује банку за испуњење обавеза које стоје у уговору о акредитиву. Сматра се да између уговора о акредитиву и уговора о продаји или пружању услуга, постоји само узрочна веза, уколико у основном уговору постоји посебна одредба која ће предвидети плаћање путем акредитива.

Начело независности или одвојености није само присутно у теорији. Постоје и законске формулације овог начела. Тако на пример, наш ЗОО уређује акредитив као независан правни посао од уговора о продаји или другог правног посла поводом кога је акредитив отворен.⁶⁰ С друге стране, Једнообразна правила акредитиве по својој природи третирају као одвојене трансакције од продајног или другог уговора на којима могу бити засновани,

---

⁵⁸ М. Васиљевић, *op. cit.* стр. 389-390.

⁵⁹ Преузето са сајта

<https://www.rba.hr/documents/20182/75115/Vodi%C4%8D+kroz+me%C4%91unarodne+dokumentarne+akreditive/>.

⁶⁰ Чл. 1074 ЗОО.

под чиме се подразумева да се банака ни у ком смислу не тичу такви уговори, нити их исти обавезују.⁶¹ Разлика је само у законским формулацијама. У Једнообразним правилима се користи термин „одвојеност“ а у ЗОО термин „независност“.

Начело аутономије акредитива има теоријски и практични значај и може се посматрати у материјалноправном и процесноправном смислу.

У материјалноправном смислу, „Аутономија акредитива подразумева да правни однос између акредитивне банке и корисника акредитива постоји и кад основни уговор није настао, или је касније престао из било ког разлога. То практично значи да ће продавцу из основног посла као кориснику акредитива, акредитивна или номинована банка дуговати акредитивни износ (цену из основног посла) и када је основни посао престао да важи, или би из других разлога био поништен,“ сматра професор Вукадиновић.⁶²

У процесноправном смислу, аутономија се тиче последице приговора. Купац из основног правног посла не може да приговара у акредитивном правном послу, нпр. на саобразност докумената поднетих од стране продавца. Саобразност испитује искључиво акредитивна, односно кореспондентна банка.⁶³

3.2. Начело самосталности и независности односа између учесника

Како је акредитив сложен правни посао, сваки учесник у акредитивном послу је самосталан и нема утицаја на остале учеснике. Према чл. 6. Једнообразних правила, утврђено је да корисник не може ни у ком случају користити за себе уговорне односе који постоје између банака или између налогодавца и акредитивне банке. Сваки однос између учесника је засебан и комплексан правни однос.

Акредитивни посао се састоји од минимално два одвојена правна односа, а то су однос између налогодавца и банке, те однос између корисника и банке. Корисник акредитива не може користити било какве правне односе између налогодавца и акредитивне банке, нити правне односе који су успостављени између самих банака учесника у целокупном акредитивном послу.

---

⁶¹ Чл. 4а Једнообразних правила.

⁶² Р. Вукадиновић, *op. cit.* стр. 460.

⁶³ *Ibid.*

3.3. Начело пословања документима, а не робом

Банка своје дужности обавља искључиво кроз документацију, а не испитивањем робе која је предмет купопродајног уговора између продавца и купца. Банка захтева да се сва потребна документација достави у уговореном року, како би могла детаљно да изврши анализу и контролу исте, и само на основу тога врши даље пословање.

Начело пословања документима, а не робом укратко значи да су предмет акредитива документи, а не роба. Ово из разлога што поднети документи гласе на робу и њу представљају. Банке сходно овом начелу су дужне да испитују једино поднете документе, а не робу, услуге или друге чинидбе на које се односе документи. Банка испитује документа према начелу строге саобразности, према свом спољном изгледу, са условима акредитива.⁶⁴ То значи да је потребно утврдити да ли су поднети сви документи у складу са акредитивним налогом, да ли поднети у року важења акредитива, као и да ли су саобразни са ценом, количином, односно описом робе. Ипак, строга саобразност се не може увек применити. Зато треба у неким ситуацијима одступити, али у оној мери, како се не би изменила суштина примене строге саобразности, и како не би дошло до правне несигурности. На овај начин је банкама дато дискреционо право приликом испитивања поднетих робних докумената. Дискреционо право банака значи да се банци треба оставити могућност, да одступи од правила и испитивању докумената по начелу строге саобразности кад је то по њеној оцени у интересу налгодоваца.

Ово начело се може тумачити и тако да сви учесници у послу документарног акредитива извршење својих обавеза доказују само документима. На основу ових докумената, уколико су саобразни условима из акредитива, акредитивни износ добијају корисници од акредитивне банке, затим номиноване банке од акредитивне, као што и акредитивна банка добија акредитивни износ од налогодавца, предајом докумената.⁶⁵

---

⁶⁴ Чл. 14-17 Једнообразних правила.

⁶⁵ Више о овом начелу: Р. Вукадиновић, Међународно пословно право, Општи и посебни део, Крагујевац, 2012, стр. 801-802.

3.4. Начело „строге саобразности“ са правилима тумачења

Суштина овог начела се огледа у томе да документи који се подносе банци на хонорисање морају у свему одговарати условима акредитива. Правила тумачења говоре о томе да ли се ово начело дословно примењује у акредитивном пословању. Али да пођемо од почетка.

Да би остварио своје право на исплату акредитивне суме, корисник је дужан најпре да изврши своју обавезу из акредитивног посла. Потребно је да у року важности акредитива акредитивној, или другој надлежној банци поднесе документе ради исплате акредитивне суме. Поднета робна документа према начелу строге саобразности, као и према правилима акредитивног пословања, морају у свему одговарати условима из акредитива. Када прими ове документе, акредитивна банка (или конфирмирајућа, у зависности да ли је ангажована још једна банка) је дужна да испита њихову веродостојност, да ли у свему одговарају условима из акредитива. Банка проверава њихову истинитост у погледу спољнег изгледа докумената условима, не упуштајући се у проверу истинитости садржаја истих.

Одлуку о хонорисању докумената банка доноси након испитивања. Ако поднета документа у свему одговарају условима утврђеним уговором о акредитиву, акредитивна, односно конфирмирајућа банка ће донети одлуку о исплати. У супротном ће одбити хонорисање.

Пример тумачења начела строге саобразности налазимо и у судској пракси. Наиме, уговорена је испорука одређене количине бразилских ораха путем поморског превоза, при чему је у самом тексту акредитива писало „*coromandel groundnuts*“, а у робном документу-коносману је употребљен израз „*machine shelled kernels*“. Наравно, оба израза представљају синониме за бразилски орах, дакле имају суштински исто значење, а упркос томе банка је одбила да хонорише презентацију, односно исплати акредитивни износ у корист подносиоца овог робног документа. Суд је, руководећи се горе поменутом максимом, подржао поступање банке, образложењем да се оба документа не смеју разликовати и не могу садржати никаква одступања, па чак ни она која могу бити занемарљива.⁶⁶

---

⁶⁶ C. J.H. Rayner and Company, Limited v. Hambro's Bank, Limited, Court of Appeal, London - England, 1943.

Поставља се питање, колика је стрикта примена овог начела, и да ли ће банке у случају незнатне нескладности између презентираних докумената и услова акредитива, одбити исплату акредитивне суме.

Јасно је да банка врши оцену поднетих докумената према строгим правилима, али постоји опасност да би дословна примена овог начела значила да ће банка услед незнатног несклада између поднетих докумената и услова из акредитива, одбити хонорацију. Услед тога, јавило би се велико неповерење према акредитивном правном послу, и једноставно избегавање уговарања овог начина плаћања, као средства испуњења уговора о продаји. Из ових разлога, како би повратила поверење уговорних страна у овај банкарски посао, Међународна трговинска комора је 2003. године донела Међународну стандардну банкарску праксу за испитивање докумената по документарним акредитивима – ISBP.

Професор Ђирић је одредбе из ISBP-а илустровао овако: „Овај извор упућује банке да код провере саобразности докумената не треба стриктно применити тзв. правило „одраз у огледалу“ (image mirror rule), већ је потребно сваки документ тумачити у складу са његовом суштином.“⁶⁷

У пракси је познат пример када је банка одбила примену начела строге саобразности. Ради се о томе да је налогодавац тужио банку зато што је неосновано хонорисала документа. Наиме, разлике су постојале у самом пропратном писму одаслатом од стране корисника, где је захтевана исплата у корист продавца, а на основу акредитива са бројем „1547424“, уместо правог броја „1537424“. Суд је пресудио да грешка у писању бројева, није могла изазвати забуну у погледу исплате акредитивног износа, па је према томе грешка безначајна, односно представља незнатно одступање од начела саобразности.⁶⁸

4. ВРСТЕ ДОКУМЕНТАРНИХ АКРЕДИТИВА

Пракса је створила различите врсте акредитива који омогућавају различите начине измирења обавеза, различите облике стварања обавеза, и начине њиховог преношења. У

---

⁶⁷ А. Ђирић, *op.cit.* стр. 481.

⁶⁸ C. E & H Partners v. Broadway National Bank, U.S. District Court for the Southern District of New York, New York - USA, 1998.

УСР 500 (чл. 10) назначено је да врста плаћања одређује и врсту акредитива, док се у УСР 600 не помињу „врсте акредитива“, већ само набрајају врсте измирења.⁶⁹

4.1. Опозиви и неопозиви акредитиви

Ова подела документарних акредитива извршена је према критеријуму опозивности издатог налога за отварање акредитива. Наш ЗОО уређује ову поделу, где каже да документарни акредитив може бити опозив или неопозив. Уколико није изричито друкчије уговорено акредитив је увек опозив, чак и када је отворен за одређени период времена.⁷⁰

Опозиви акредитив не везује банку према кориснику, те га она у сваком тренутку може изменити или опозвати на захтев налогодавца или по сопственој иницијативи, ако је то у интересу налогодавца,⁷¹ до презентације докумената на хонорисање. Због ове несигурности опозиви акредитив је у пракси ретко коришћен, осим уколико постоји међусобно поверење учесника у акредитивном послу. Опозиви акредитив био је регулисан Једнообразним правилима до усвајања последње ревизије из 2006. године, када се брише из текста ових Правила. У нашем ЗОО уређен је само једним чланом, али је наш законодавац и даље остао при ставу о опозивности акредитива.

Неопозиви акредитив чврсто обавезује акредитивну банку да у периоду скаденце, односно у времену важења акредитива, уз испуњење услова за његову наплату, исплати акредитивну суму кориснику.⁷² Ова обавеза може бити укинута или измењена само споразумом свих заинтересованих страна.⁷³

Закључак је да код неопозивих акредитива банка преузима чврсту обавезу, да у време важења акредитива хонорише кориснику уредно поднете документе. Ова обавеза се не може опозвати нити изменити осим у случају сагласности корисника акредитива. Уколико налогодавац жели промену услова акредитива, са том променом мора да се сагласи корисник. То даље значи да већ уговорени акредитив и услови из њега остају на снази док се за промену не сагласи корисник, и о томе обавести акредитивну или авизирајућу банку, уколико га је она обавестила о отварању акредитива. Уколико корисник пропусти да

---

⁶⁹ М. Делимеђац, Документарни акредитив и електронско банкарство, Нови Пазар 2014, стр. 69.

⁷⁰ Чл. 1077 ЗОО.

⁷¹ Чл. 1078 ЗОО.

⁷² А. Ђирић, *op. cit.* стр. 483.

⁷³ Чл. 1079 ст. 2 ЗОО.

достави обавештење о прихватању измена, па чак и ако се обавештењем не прихвата промена услова, сматраће се као обавештење о прихватању такве измене од стране корисника. Уз то, уколико корисник у свом обавештењу наведе да се неких услова прихвата, а неких не, сматраће се да се противи предложеним изменама.⁷⁴

4.2. Преносиви и непреносиви акредитив

Подела на:

- а) преносиве (негоцијабилне) и
- б) непреносиве акредитиве.

извршена је према овлашћењу корисника акредитива да располаже правом из акредитива.

Преносиви акредитиви омогућавају кориснику да права која стиче из отвореног акредитива пренесе на треће лице, на тај начин што може дати налог акредитивној или конфирмирајућој банци да изврши плаћање другом кориснику. Пренос права из акредитива се може учинити преносом самог акредитива или уступањем потраживања.

Акредитив се може пренети у целини или делимично. Ако се пренос врши већем броју корисника, укупно пренесени износ не сме прећи износ наведен у акредитиву. Значи да се акредитив (у овом случају акредитивна сума) може преносити у деловима, под условом да делимичне испоруке нису забрањене.

Пренос акредитива омогућује кориснику акредитива лакшу организацију посла и олакшано финансирање, будући да се он у другом основном уговору, најчешће појављује као купац, те свом продавцу из тог уговора може, као налогодавац, да пренесе права корисника из акредитива, који је отворио његов купац из основног уговора у коме је он продавац.⁷⁵

Код **непреносивог акредитива**, своја права која има из акредитивног посла, корисник не може да евентуално, пренесе на треће лице. Наш ЗОО, следећи одредбе из Једнообразних правила одређује акредитив као преносив уз ограничење да га може пренети само банка која га отвара и то само једанпут, уколико није супротно уговорено.⁷⁶

---

⁷⁴ Одредбе о изменама садржане су у чл. 10 Једнообразних правила.

⁷⁵ М. Васиљевић, *op. cit.* стр. 395.

⁷⁶ Чл. 1082 ЗОО.

4.3. Потврђени и непотврђени акредитив

Према обиму обавеза које преузима кореспондента банка, акредитиви се могу поделити на:

- а) потврђене (конфирмативне) и
- б) непотврђене.

Ризик наплате акредитивног износа сведен је на минимум у овој подели акредитива, јер постоји учествовање две банке. Правно уређење ове поделе акредитива у међународном пословању налази се у Једнообразним правилима и обичајима за документарне акредитиве, а у домаћем праву у Закону о облигационим односима.

Потврђени акредитив је онај где конфирмирајућа банка, поред акредитивне банке, преузима додатну обавезу да ће извршити плаћање кориснику акредитива. Овај акредитив има дупло обезбеђење, јер је обезбеђење дато од стране две различите банке. Често је друга банка, домаћа банка за корисника акредитива, па је он сигурнији, јер познаје бонитет те банке.

Код **непотврђених акредитива**, акредитивна банка је једини дужник према кориснику акредитива и он се налази у правном односу само са акредитивном банком. У овом случају кореспондентна банка (уколико постоји) не преузима обавезу према кориснику да хонорише документе. Њена обавеза се најчешће састоји у томе да обавести корисника, да је у његову корист акредитив отворен, али може и да цени саобразност поднетих докумената.

4.4. Готовински, акцептациони и откупни акредитив

Ова подела извршена је на основу тога како се врши хонорисање односно исплата докумената.

Код **готовинских акредитива** исплата поднетих робних докумената врши се у готовом новцу – готовини, или пребацивањем средстава на рачун корисника. Исплата новца, или пребацивање средстава се може извршити одмах или по протеклу времена од презентације

докумената. Сходно наведеном, готовински акредитив може бити готовински акредитив по виђењу или са одложеним плаћањем.⁷⁷

Акцептациони акредитив⁷⁸ резултује појаву меничног односа између корисника акредитива и акредитивне банке. Професор Васиљевић овакву правну ситуацију објашњава обавезом акредитивне банке да изврши акцепт менице коју јој буде поднео корисник. Дакле, за разлику од готовинског акредитива, овде се обавеза банке не састоји у исплати поднетих докумената, већ у прихватању да о доспелости менице изврши исплату меничне суме. Када изврши акцептацију, банка тако акцептирану меницу враћа кориснику, а заузврат од корисника добија робна документа која гласе на робу. То значи да корисник акредитива не добија готов новац по презентацији докумената, већ једино акцептирану меницу. Међутим, корисник ову меницу може по пријему да есконтује, и на тај начин дође новчаних средстава пре доспелости за наплату.⁷⁹

Откупни акредитив представља такав акредитив код ког корисник акредитива (продавац) вуче меницу на налогодавца или другог трасата назначеног у акредитиву (с тим да то не може да буде, за разлику од акцептационог акредитива, акредитивна банка), а акредитивна банка се обавезује да ће кориснику и савесним имаоцима менице исплатити акредитивну своту или да ће обезбедити откуп од стране друге, а ако ова то не учини да ће сама извршити исплату.⁸⁰

4.5. Покривени и непокривени акредитив

Подела на покривене и непокривене акредитиве зависи од тога да ли постоји покриће од стране налогодавца у тренутку отварања акредитива или је то учињено након извесног временског периода.

Покривени акредитив, према критеријуму односа банке и налогодавца, значи да је пре отварања акредитива, налогодавац положио средства као меру обезбеђења. Уколико налогодавац пре или за време отварања акредитива не уплати средства обезбеђења, како би банка била сигурна, она може и да раскине уговор о отварању акредитива.

---

⁷⁷ Р. Вукадиновић, *op. cit.* стр. 471.

⁷⁸ *Акцент (е. Assent)* представља изјаву лица на које се вуче меница, да ће у року доспећа менице на наплату исплатити износ из менице, у целини или делимично.

⁷⁹ М. Васиљевић, *op. cit.* стр. 393-394.

⁸⁰ *Ibid.* стр. 394.

Непокривени акредитив је врста акредитива која се уговорно склапа углавном са оним налогодавцима који већ имају отворене рачуне код акредитивне банке, где је банка упозната са бонитетом налогодавца и са њим има већ успешну пословну сарадњу. У овом случају налогодавац није обавезан да пре или у моменту отварања акредитива уплати одређени новчани износ, него то може урадити касније у неком уговореном временском року, који је дала акредитивна банка. Један од начина на који може да се обезбеди банка јесте да налогодавац пристане на неки други инструмент обезбеђења наплате, као што је хипотека, залога покретним стварима или нека хартија од вредности. Наравно код непокривеног акредитива банка има право на већу провизију због постојања већег ризика у односу на покривени акредитив.

4.6. Електронски акредитиви

Убрзани развој технологије којим је обележен крај прошлог века и постављен основ уласка у нови, условио је огромне промене у начину пословања у свим областима привреде, а међу осталог и на сферу трговине. Експанзију технолошких иновација пратило је и рађање нових стратегија пословања како би се оно прилагодило новом времену и другачијим начинима продаје производа и услуга.⁸¹

Трговинска делатност, захваћена технолошким прогресом, постаје све сложенија, те је неопходно заштитити како једну тако и другу страну одређеног посла. Електронско пословање подразумева тржиште без икаквих физичких и временских ограничења. Захваљујући савременим системима електронског комуницирања омогућено је коришћење свих погодности брзог кретања података и информација. Применом технологија електронског пословања омогућава се превазилажење географских, временских, културолошких, као и националних баријера. С друге стране, технички стандарди, на којима се заснива ова врста пословања, су универзални стандарди, заједнички за све нације и све државне заједнице на планети.⁸²

Основ електронског пословања представља електронска размена података (EDI). Ова технологија је настала као покушај решавања проблема папирне документације у

---

⁸¹ Ј. Мاستиловић, Документарни акредитив, Нови Сад, 2019, стр. 779-780.

⁸² Ibid. стр. 780.

трговинској делатности.⁸³ С тим у вези, електронске акредитиве по својој правној природи и правима и обавезама њихових учесника, треба третирати и као обичне - „папирне“ акредитиве, с том разликом што се код реализације електронског акредитива могу користити и документи издати у електронској форми (електронски записи⁸⁴).

Као што је случај са класичним акредитивом, и код електронског се врши провера електронских докумената, који се подносе на хонорисање. За њихово издавање и проверу се примењују Једнообразна правила. Међутим, како ова Правила регулишу питања из класичног акредитива, то су од стране МТК као додатак уз примену UCP 600, објављена већ поменута Правила eUCP. „Правила eUCP се могу комбиновано примењивати са основним Једнообразним правилима. То ће се догодити за случај да корисник одлучи да један део докумената презентира у папирној форми, на шта се примењују правила из UCP 600, а други део презентира у електронској форми, када се примењује eUCP“⁸⁵, закључује професор Ћирић.

Сви електронски документи који се подносе електронским путем, ради реализације електронског акредитива морају бити снабдевени електронским потписом, као средством идентификације издаваоца.⁸⁶

Осим тога правници се данас суочавају са питањем да ли нова средства за уношење, чување и преношење података могу заменити све добре особине хартије и на који начин је то могуће постићи? У Моделу Закона о електронској трговини⁸⁷, донетог од стране Комисије Уједињених нација за међународно трговинско право (United Nations Commission on International Trade Law - UNCITRAL), овим питањима посебно је посвећено друго

---

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Под електронским записом се подразумевају подаци креирани, генерисани, послати, прослеђени, примљени или сачувани електронским путем, кад их је могуће аутентификовати у погледу идентитета пошиљаоца и очигледног извора. Електронски запис који се не може аутентификовати, сматра се као да није ни презентован. Начин испитивања електронских записа је регулисан одребама чл. 6 eUCP, који дозвољава да се испитивање може обавити и повезивањем са екстерним системом ако електронски запис садржи хиперлинк на екстерни систем – Р. Вукадиновић, *op. cit.* стр. 477.

⁸⁵ А. Ћирић, *op. cit.* стр. 487.

⁸⁶ Под електронским потписом се подразумева обрада податка додата или логички придружена једном електронском запису или спроведена или прихваћена од стране неке особе са намером да се идентификује та особа и да назначи аутентичност тог електронског записа од стране те особе. У самом акредитиву се издаје у посебном облику или формату у коме се морају назначити формати у којима се електронски записи морају презентовати. Ако није назначен, може се презентовати у било ком формату. Сами електронски записи се могу презентовати одвојено или истовремено – Р. Вукадиновић, *op. cit.* стр. 477.

У моделу закона UNCITRAL-а о електронским потписима нагласак је стављен управо на дигиталне потписе као еквиваленте својеручних потписа у електронском окружењу.

⁸⁷ UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce, Guide to Enactment, Article by article remarks.

поглавље. Суштина овог приступа је да се утврди сврха и функција формалних захтева који се постављају у класичној трговини и да се дефинишу услови под којима се може прихватити да електронски документи као саставни елемент електронске трговине представљају еквивалент писмених, потписаних и оригиналних докумената.⁸⁸ Поред тога, 2001. године донет је и посебан Модел закон о електронским потписима, који на детаљан начин уређује захтеве који се тичу електронског потписа.⁸⁹

4.7. Специфичне врсте акредитива

Stand-by акредитив. Ова врста акредитива представља посебан инструмент обезбеђења плаћања (функцију банкарске гаранције), и њиме се банка обавезује да ће извршити плаћање у корист корисника акредитива уколико то дужник из основног купопродајног уговора не учини. Банка је дужна да изврши обавезу према кориснику акредитива, али је неопходно да он поднесе документацију, којом се доказује да његова потраживања нису измирена. Банка неће активирати акредитив уколико корисник акредитива наплати своја потраживања од стране налогодавца.

Значење речи *Standby* са енглеског језика се преводи као – „бити у приправности“. Из овог произилази да би буквално значење ове врсте акредитива било „*акредитив који ће бити употребљен само ако буде било потребно*“.

С обзиром да је реч о инструменту обезбеђења плаћања, ова функција *standby* акредитива довела је до његовог развоја у пракси. Из тих разлога, као и да не би остала недоречена питања у вези примене овог средства плаћања, Међународна трговачка комора је 1998. године објавила Правила о међународној пракси за *standby* акредитиве. За сва остала питања примењује се UCP 600.

Обновљиви (револвинг, ротативни) акредитиви. Овај акредитив остварује своју примену код испуњења уговора са сукцесивним испорукама. У таквим приликама је једноставније отворити један револвинг акредитив него за сваку испоруку отворити посебне акредитиве. Револвинг акредитив садржи највишу своту за поједине исплате, као и укупну акредитивну суму, уз назнаку рокова за подношење докумената за сваку појединачну наплату. Подразумевају више одвојених појединачних наплата корисника из

---

⁸⁸ М. Драшкић, М. Станивуковић, Уговорно право међународне трговине, Београд, 2005, стр. 273-274.

⁸⁹ Article 6 UNCITRAL Model Law on Electronic Signatures, 2001, United Nations Publication No. E.02.V.8.

акредитивне суме, уз подношење докумената за више појединачних сукцесивних испуњења акредитивних обавеза, све до исцрпљења акредитивом одређеног целокупног акредитивног покрића.⁹⁰

Back to back акредитив, или подакредитив је таква врста акредитива који, по налогу корисника главног акредитива, отвара банка са којом је претходно постигнут споразум о покрићу, у корист стварног испоручиоца робе.⁹¹ Стварни испоручилац робе, односно корисник из подакредитива је најчешће произвођач робе, док је корисник из главног акредитива најчешће трговац, који препродаје робу. Из дефиниције закључујемо да код *Back to back* акредитива постоје два правна посла, главни акредитив и подакредитив.

Подакредитив се примењује у два случаја:

- случај када акредитив није преносив са једног корисника на другог или
- уколико је акредитив преносив, а продавац неће да открије купцу иностраног произвођача или испоручиоца робе.

Корисник главног акредитива користи овај акредитив као финансијску подлогу за отварање другог акредитива, на тај начин што своје право наплате које остварује по главном акредитиву, уступа банци која отвара други акредитив - подкардитив. Како један акредитив проистиче из другог, то утиче на међусобно пословање субјеката читавог *Back to back* акредитива, где подакредитивна банка мора да води рачуна да хонорише само она документа која су предвиђена главним акредитивом, како би их могла касније наплатити од банке из главног акредитива.

Акредитиви са црвеном клаузулом - „Red clause“ и *Packing* акредитиви. Ова акредитивна конструкција јавља се у спољнотрговинским пословима с прекоморским земљама, а представља једину врсту акредитива код које се акредитивни износ не исплаћује након презентације докумената. Акредитив са црвеном клаузулом користи се како би се њиме остварила функција аванса или предујма. Износ на име аванса, продавац користи како би купио робу од произвођача. На тај начин се овај акредитив трансформисе у класичан кредит који увозник даје извознику. Ризик исплате аванса, *de facto*, пада на терет купца – налогодавца по акредитиву. Аконтације се касније обрачунавају при презентацији акредитивних докумената, односно код коначне исплате.

---

⁹⁰ А. Ђирић, *op. cit.* стр. 485-486.

⁹¹ *Ibid.* стр. 486.

Међутим, ради осигурања повраћаја ованса, за случај да корисник не преда банци робне документе у предвиђеном року, уговорне стране могу предвидети и додатно обезбеђење права купца. Ради се о томе да корисник акредитива, приликом преузимања аванса, предаје банци меницу, као средство обезбеђења, и писану изјаву да ће у складу са акредитивним условима поднети банци уговором предвиђене робне документе. На тај начин се купац обезбеђује да не буде изигран од стране продавца. Ова врста акредитива се назива *Packing* акредитивом.

Ностро и лоро акредитиви. Основна подела акредитива повезана с појмовима увоза, односно извоза. Ради се о томе да акредитиви које отвара домаћи увозник у корист страног извозника се називају одлазећим или *ностро* акредитивима. Акредитиви које отвара страни купац – увозник у корист домаћег продавца називају се одлазећим, односно *лоро* акредитивима. Према томе, извозни акредитиви су лоро акредитиви, а увозни су ностро акредитиви. Из једне овакве поделе јасно произилази да је исти акредитив истовремено и ностро и лоро акредитив. Оно што је за домаћег увозника ностро акредитив, то је тај исти акредитив за страног извозника лоро акредитив, и обрнуто.

5. РЕАЛИЗАЦИЈА МЕЂУНАРОДНОГ ДОКУМЕНТАРНОГ АКРЕДИТИВА

5.1. Фазе у реализацији документарног акредитива

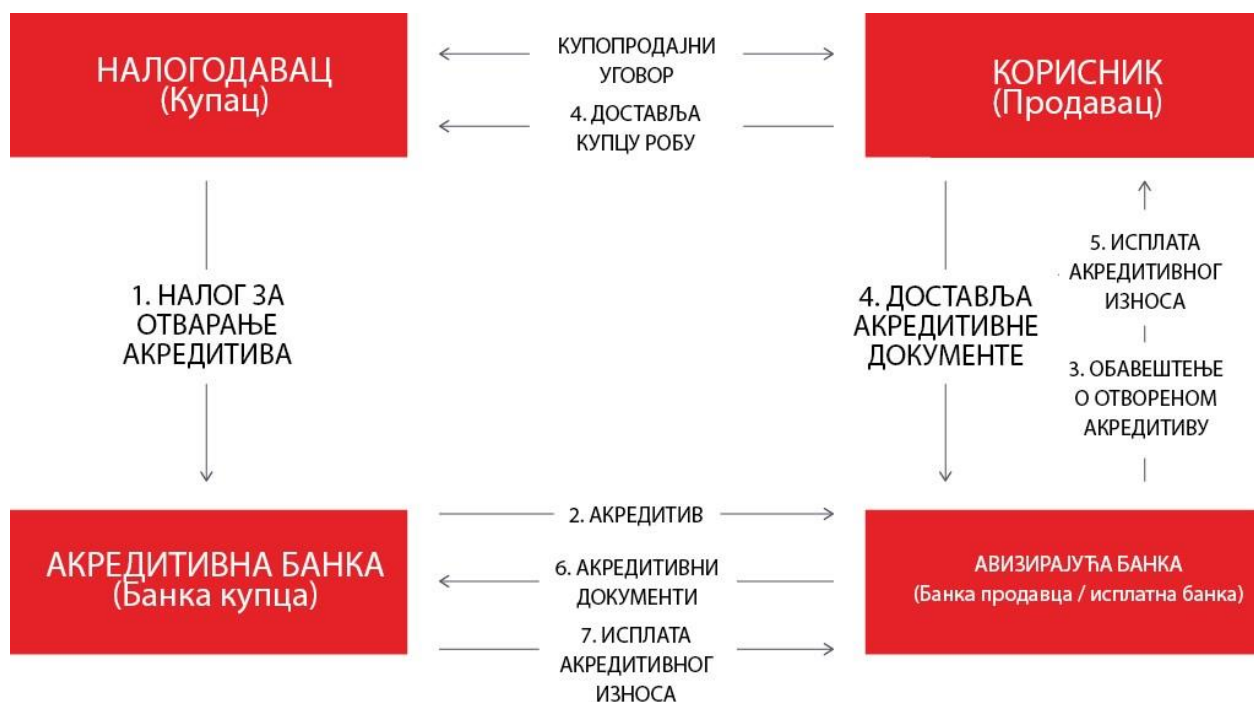
Отварање акредитива и обавеза плаћања из основног посла. Сврха отварања документарног акредитива је да повериоцу новчане обавезе из основног посла омогући наплату цене или другог потраживања и од другог лица, осим од дужника, у чију солвентност има поверење, као што су банке.⁹² Уговорне стране у складу са условима из уговора, приступају извршењу акредитива, на тај начин што купац контактира своју банку и подноси захтев за издавање акредитива у корист корисника. Потписивањем већ унапред припремљених образаца и општих услова пословања, банка свом клијенту (купцу) отвара акредитив у корист иностраног продавца. Као што је већ напоменуто, код отварања акредитива може да учествује још једна банка, која зависно од функције коју остварује,

---

⁹² Р. Вукадиновић, *op. cit.* стр. 471.

има различите називе. У сваком случају, то не мења чињеницу, да се самим отварањем акредитива обавеза купца из основног посла не гаси, већ се продавцу нуди начин наплате цене за испоручену робу.⁹³ У року важења акредитива, корисник може да се обрати само банци код које је отворен акредитив, ради наплате акредитивне суме. Обраћање купцу ради ове наплате, у року важења акредитива, било би супротно правилима акредитивног пословања, и основног уговора.

Хонорисање докумената. Када изврши своју обавезу, купац задужује продавца да поднесе документе банци ради наплате акредитивне суме (тзв. хонорисање саобразних докумената). По пријему, банка врши процену усклађености докумената са условима из акредитива, те након што утврди саобразност доноси одлуку о хонорисању. Поднете документе банка мора испитати разумном пажњом и донети одлуку у року од пет банкарских дана.⁹⁴

Слика бр. 1, Шематски приказ документарног акредитива у пракси.⁹⁵

⁹³ Ово је једно од мишљења у правној теорији и пракси. Међутим, о карактеру отвореног акредитива се може говорити и као апсолутном средству плаћања, те се ни у ком случају продавац не може обратити купцу и захтевати од њега другачији начин исплате, у случају да се акредитив не реализује.

⁹⁴ У важећој ревизији Једнообразних правила није поновљен степен „разумне пажње“ из претходне ревизије (УСР 500, чл. 13а), већ се претпоставља.

⁹⁵ Преузето са сајта <https://www.hbor.hr/naslovnica/hbor/akreditivi/>.

Према одредбама Једнообразних правила, хонорисати значи:

- 1) *платити по виђењу*, ако је акредитив расположив са плаћањем по виђењу;
- 2) *преузети обавезу за одложено плаћање* и платити на дан доспећа, ако је акредитив расположен са одложеним плаћањем, и
- 3) *акцептирати меницу вучену* од стране корисника и платити на дан доспећа, ако је акредитив расположив уз акцепт.⁹⁶

Кад конфирмирајућа и номинована банка утврде да је презентација усклађена, реализацију акредитива могу осим хонорисањем извршити и негоцирањем докумената, које су дужне да проследе акредитивној банци, а номинована банка и конфирмирајућој банци.⁹⁷

Одбијање докумената и обавештење о томе. Случај са одбијањем неусклађених докумената, процедуром одбијања, обавештењем о одбијању, начином његовог саопштења, роковима, као и правним последицама одбијања, професор Вукадиновић објашњава на следећи начин:

*У случају одбијања неусклађених докумената, овлашћена банка је дужна да о томе обавести подносиоца докумената. У обавештењу се мора навести да банка одбија да хонорише или негоцира такве документе, свако одступање због кога је извршено одбијање и начин на који ће банка располагати документима. Обавештење се подноси најкасније петог дана од дана пријема докумената, и то путем средстава комуникација које омогућавају да обавештење што хитније стигне подносиоцу. У погледу даље судбине поднетих докумената, банка може обавестити подносиоца да ће их држати до његових даљих инструкција, или да их држи док не прими одбијање од налогодавца и сагласи се да га прихвати, или прими даље инструкције од подносиоца, пре него што се сагласи да прихвати одбијање, или да ће вратити документе, или, на крају, да ће поступати у складу са инструкцијама које је претходно примила од подносиоца. Ако акредитивна или конфирмирајућа банка пропусти да на овај начин обавесте подносиоца, неће моћи да ставе приговор да документи не чине усклађену презентацију.*⁹⁸

---

⁹⁶ Чл. 2 Једнообразних правила.

⁹⁷ Р. Вукадиновић. *op. cit.* стр. 473.

⁹⁸ *Ibid.*

Одбијање хонорације докумената од стране овлашћене банке, садржај обавештења о одбијању, као и даља судбина поднетих докумената регулисана је чл. 16 Једнообразних правила.

Банци се даје могућност и да прихвати документе уколико их сматра неусклађеним, али „под резервом“, уколико те документе налогодавац, након увида, одобри.

Поправљање докумената. Ова фаза следи након пријема обавештења да поднети документи не представљају усклађену презентацију. У складу с тим, кориснику се даје више опција како може да поступа у наставку трајања акредитива.⁹⁹

Корисник може извршити корекције поднетих докумената по правилима из обавештења и исте поново поднети на хонорисање у остављеном року. Уколико му рок није остављен у обавештењу важиће првобитни рок важења акредитива.

Даље, корисник може ступити у контакт са купцем, када ће га обавестити о разлозима неистовестности докумената са условима из акредитива, тражећи од купца да да налог банци да прихвати документе такви какви јесу.¹⁰⁰

И на крају, корисник може дати могућност акредитивној банци да изврши хонорацију докумената, иако не представљају усклађену презентацију, с тим да јој надокнади сваку штету коју би претрпела услед несаобразне презентације. У овом случају, банци се даје дискреционо право одлуке хонорисања.¹⁰¹

Пријем докумената од стране купца. Последња фаза у реализацији документарног акредитива, је када акредитивна банка, након пријема докумената од стране корисника, прослеђује ове документе до купца, односно налогодавца. Купац ове документе још једном проверава, у смислу усклађености са условима из акредитива. Прослеђени документи представљају хартије од вредности који гласе на робу и њиме може даље располагати.

5.2. Рокови за презентацију докумената

Документи морају бити поднети у утврђеном року важења акредитива. Крајњи рок дефинисан за плаћање, акцептирање или негоцирање схвата се као крајњи рок презентације докумената.

Ако су акредитиви с роком важења од нпр. 30, 60 или 120 дана и ако акредитивом није другачије уређено, сматра се да рок важења тече од датума отварања акредитива. Сви акредитиви који захтевају презентацију докумената о транспорту треба да садрже датум

---

⁹⁹ Р. Вукадиновић, *op. cit.* стр. 473.

¹⁰⁰ *Ibid.*

¹⁰¹ *Ibid.*

до којег транспортни и остали документи морају бити презентовани банци. У случају да такав рок није одређен, банке ће одбити документе који су им предати истеком двадесет једног дана од датума отпреме. Ако се деси да је период важења акредитива продужен, не подразумева се аутоматско продужавање рока за отпрему или презентацију докумената, јер се ови рокови морају изричито продужити.¹⁰²

Банке нису дужне да прихвате презентацију докумената изван њиховог званичног радног времена. Надаље, ако крајњи датум за презентацију докумената пада у недељу или неки други нерадни дан, банке могу прихватити документе који су поднесени првог наредног дана.¹⁰³

Изрази „на“ одређени датум или „око“ одређеног датума, за банку значи да ће отпрема бити извршена у периоду +/-5 дана у односу на назначени датум, укључијући први и последњи датум. Изрази „до“, односно „од“, када се примењују у вези са уговором, за било који датум или период, обухватају и тај наведени датум. Реч „после“ подразумева да је датум на који се та реч односи, искључен.¹⁰⁴

„За подношење транспортних докумената, као што су: транспортни документи који се односе на два или више превоза, коносмани, непреносиви поморски товарни листови, ваздушни транспортни документи, транспортни документ о превозу друмом, железницом или унутрашњим путевима и признанице курира, поштанске признанице или потврде о отпреми поштом, важе посебна правила. Наведене документе корисник мора поднети не касније од 21. календарског дана после датума отпреме, а у сваком случају у оквиру важења акредитива, како би у случају хонорисања омогућио купцу да благовремено прими приспелу робу од превозица. У супротном, ако се поднесу након овог рока, такви документи ће се сматрати „бајатим“, наводи професор Вукадиновић.¹⁰⁵

5.3. Врсте докумената који могу бити предмет акредитива

Документи представљају кључни елемент у функционисању трансакције акредитива, њихова доступност у складу са договореним условима из акредитива одређује остваривање ефеката овог посла, а свако неслагање може створити проблеме, који ће имати штетан

---

¹⁰² Е. Бацковић, Финансирање спољнотрговинских трансакција, Сарајево, 2007, стр. 356.

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Р. Вукадиновић, *op. cit.* стр. 462-463.

учинак у виду одлагања плаћања.¹⁰⁶ Корисник мора поднети све документе који су по врсти и у оном броју примерака предвиђени у акредитиву.

Документи који се користе у акредитиву деле се на: *отпремне или транспортне документе, документе о осигурању, трговачке фактуре и остале докумените.*

Отпремни документи. Овим документима се доказује испуњење обавезе корисника у виду предаје робе на превоз. Врста отпремних докумената зависи од уговореног начина превоза. Једнообразна правила наводе следеће отпремне документе: друмски, железнички, водени и ваздушни товарни листови, превозни коносмани, складишнице као и документе који се преносе путем поште.¹⁰⁷ Овде спадају и сви остали документи којима се доказује да је роба предата од стране продавца, превозиоцу. Професор Вукадиновић наводи три услова која је потребно да робна документа испуне, а то су:

Прво, сви документи морају, осим ако у акредитиву није друкчије назначено, да:

1. по свом изгледу показују да су издати од назначеног превозиоца или његовог агента,
2. показују отпрему или преузимање робе за отпрему или утовар на брод, зависно од случаја,
3. садрже пун сет оригинала који гласе на пошиљаоца, уколико су издати у више од једног оригинала и
4. испуњавају остале услове акредитива.

Према другом услову, који се тиче плаћања возарине и осталих транспортних трошкова, банка ће прихватити транспортне документе који показују да возарину или транспортне трошкове треба наплатити, осим кад је акредитивом одређено да возарину треба платити унапред.

Према трећем општем услову, сви отпремни документи морају бити „чисти“. Под чистим документима се подразумевају они документи који не садрже сувишне клаузуле или примедбе, а које изричито потврђују мањкаво стање робе или паковања, или и једно и друго.¹⁰⁸

---

¹⁰⁶ P. Grassi, Letter of Credit Transactions: The Banks' Position in Determining Documentary Compliance – A Comparative Evaluation under U.S., Swiss and German Law; in: I. Iqbal (ed.), *Pace International Law Review*, New York, 1995, p. 94.

¹⁰⁷ Чл. 19-25 Једнообразних правила.

¹⁰⁸ Р. Вукадиновић, *op. cit.* стр. 465.

Документи о осигурању. За документе о осигурању важе следећа правила. Код ових докумената се мора изричито навести: да је роба осигурана, ко сноси трошкове осигурања, износ максималног покрића и ризике за које се роба осигурава.¹⁰⁹

Типичан пример документа о осигурању је полиса о осигурању. Међутим, у случају када се акредитив реализује из више испорука корисника, узалудно би било да се свака испорука посебно осигурава, те се издаје посебан документ о осигурању. Зато осигурач продавцу издаје генералну полису, на основу које се за сваку испоруку као пропратни документ користи сертификат о осигурању, као још једна врста документа о осигурању.

Документи о осигурању морају бити онакви какви су прописани акредитивом и издати и потписани од стране осигуравајућих друштава или осигуратеља или њихових агената. Осим тога, у њима мора бити назначено да покриће (осигурање) ступа на снагу најкасније на дан утовара или отпреме или преузимања робе за отрему.¹¹⁰

Комерцијална фактура или трговачки рачун. Фактура представља писмени обрачун који издаје продавац за продату робу или пак извођач радова за извршне услуге. Фактура се издаје лицу, или ентитету означеном у акредитиву. Опис робе у фактури, вредност појединачне цене робе и рокови испоруке, морају да се слажу са оним што је наведено у условима из акредитива.

Остали документи. У процесу преговора о акредитиву стране ће генерално предвидети давање и других докумената ради остварења функција појединих правних послова. Ту спадају: сертификат о пореклу, сертификат о инспекцији, сертификација тежине, листа потрепштина за путовање, конзуларна фактура, сертификат анализе. Ти документи су обично потребни како би се обезбедила максимална сигурност трансакције. Међутим, други проблем у вези са овим документима гласи: „што је већи број докумената, то је већи ризик усаглашавања“.

5.4. Преваре у документарном акредитиву

Примена начела независности и пословања документима, а не робом, омогућава ефикасну реализацију посла акредитива тј. наплату акредитивне суме, у случају када је корисник акредитива презентирао банци утначена документа. Међутим, у случају

---

¹⁰⁹ P. Grassi, op. cit. стр. 95.

¹¹⁰ P. Вукадиновић, op. cit. стр. 465.

фалсификовања¹¹¹ презентованих докумената или наступања других радњи преваре, ситуација је свакако другачија, него када је реч о повреди обавеза из основног правног посла. Другачије су заправо материјалноправне и процесноправне последице које утичу на субјекте акредитивног пословања. У материјалноправном смислу, примена начела независности, значи да обавеза акредитивне банке постоји независно од судбине основног посла.

У процесноправном смилу, независност пак спречава купца, да приговором о неизвршење или несаобразном извршењу из основног правног посла, спречи банку да хонорише презентацију.

Овако утврђена строгост и формалност акредитивног пословања може се одразити на причињавања различитих злоупотреба акредитивних субјеката.¹¹²

Чест пример злоупотребе је покушај несавесних корисника да на основу фалсификованих докумената наплате акредитивни износ, иако уште нису испоручили робу или испоручена роба не одговара садржини презентованих докумената.¹¹³ Зато, како начело независности основног посла од акредитива, нуди простор за маневрисање, то је морало доћи до појединих одступања од овог начела. С тога, уколико је налогодавац у ситуацији да докаже да су утањена документа фалсификована, или да је наступила друга радња преваре, наплата акредитивне суме може се спречити на основу судске одлуке¹¹⁴ или привремене мере.

То даље оставља простор за причињавање злоупотреба и од стране купца. Наиме, ради се о томе да ће купац све чешћим коришћењем привремених мера утицати на банку да и у случају подношења саобразне презентације застати са исплатом.

У пракси, спречавање исплате акредитивне суме врло је рестриктивно прихватано. Рестриктивност се објашњава потребом да се заштити корисник у послу међународног акредитива од неизвесности плаћања. Другим речима, широко постављени оквир у погледу услова под којима банка није дужна да исплати акредитивну суму, могло би да

---

¹¹¹ Више о фалсификовању као једном од начина преваре: R. Buckley, X. Gao, Development of the Fraud Rule in Letter of Credit Law: The Journey So Far and the Road Ahead; in: Penn Law (ed.), *University of Pennsylvania Journal of International Law*, Philadelphia, 2002, p. 666-667.

¹¹² Ibid. стр. 474.

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Више о судском начину решавања питање преваре у праву САД-а, Велике Британије, Канаде и Аустралије: X. Gao, R. Buckley, A Comparative Analysis of the Standard of Fraud Required Under the Fraud Rule in Letter of Credit Law; in: Duke Law School (ed.), *Duke Journal of Comparative & International Law*, Durham, 2003, p. 393-332.

ослаби поверење уговорних страна, а самим тим и правни посао међународног акредитива. Стога се истиче да је могућност налогодавца да исходује привремену меру забране плаћања више теоријска.

ЗАКЉУЧАК

На основу изнетог може се закључити да документарни акредитив заузима посебно место у међународним плаћањима. Првенствено представља веома значајно средство плаћања, али и средство кредитирања.

Документарни акредитив нуди јединствен, универзално прихваћен начин плаћања у међународној трговини, јер штити интересе како продаваца тако и купаца. Продавац је сигуран да ће подношењем уредних отпремних и робних докумената наведених у акредитиву, под претпоставком да је испунио све услове из акредитива, моћи да наплати противвредност извезене робе, односно извршене услуге, јер му за плаћање гарантује банка која је отворила акредитив. С друге стране, и купац је сигуран да ће плаћање из акредитива бити извршено само у случају ако продавац, унутар предвиђених рокова, поднесе сва условљена акредитивна документа. Тиме се уклања неповерење услед недовољног познавања пословног партнера, његове солвентности, ризика у вези са превозом робе на великим растојањима, променама девизне политике, евентуалних политичких сукоба, економског пада или пораста вредности робе, валутних промена и слично.

Документарни акредитив настао је из праксе међународне трговине. Зато његове елементе налазимо у време развијања дистанционе продаје, када је било потребно предупредити ризике ове продаје и обезбедити начело светости уговора (*pacta sunt servanda*).

Најзначајнија међународна организација чији је предмет интересовања и активности документарни акредитив је Међународна трговинска комора у Паризу. Регулацијом документарног акредитива, односно доношењем Једнообразних правила и обичаја за документарне акредитиве 1933. године, у великој мери допринела је развоју и унапређивању овог банкарског посла. Међутим, због своје недоречености, а и због новонасталих ситуација у пракси, које нису биле предвиђене, ова Правила су више пута ревидирана. Последња ревизија извршена је 2007. године, познатија као UCP 600.

Увођењем електронске презентације докумената, овај посао знатно је олакшан и убрзан. Зато се на међународном нивоу доносе Једнообразна електронска правила. Основне тенденције развоја банкарског сектора карактерисале су се напорима да се

информациона технологија употреби за снижавање трошкова банкарског пословања и промене начина пружања саме банкарске услуге.

У националном праву, документарни акредитив регулисан је Законом о облигационим односима, а његове одредбе су комплементарне са одредбама Једнообразних правила.

Даље, правни посао акредитива представља сложен посао у коме учествује више лица. Ова лица имају различите улоге у пословању, зато носе и различите називе. За настанак акредитива неопходна су три основна субјекта: налогодавац (купац из основног посла), акредитивна банка и корисник акредитива (продавац из основног посла). Због своје сложености, ова конструкција од три субјекта често не може да опстане па се у пословању укључује и четврти – кореспондента банка. У зависности од улоге ова банка може бити номинована, конфирмирајућа или авизирајућа. Номинована банка поступа по налогу акредитивне банке. Прихватањем налога, ова банка се обавезује да хонорише документе, акцептира меницу, изврши одложено плаћање или негоцира документе. Конфирмирајућа банка по прихвату налога акредитивне банке стиче обавезу солидарног дужника заједно са акредитивном банком. Авизирајућа банка, с обзиром на свом седишту у месту корисника, има обавезу да обавести корисника да је за његов рачун отворен акредитив.

Између свих ових лица успостављају се одређени односи који су међусобно одвојени, независни и самостални, али су ипак међусобно условљени и заједно чине одређену целину. У шематском смилу посао документарног акредитива настаје и реализује се у неколико фаза. Најпре се на тржишту робе и услуга налазе продавац и купац, који своје обавезе испоруке робе и плаћање цене за ту робу желе да изврше акредитивним правним послом. У основном уговору инкорпоришу акредитивну клаузулу, те на основу ње се купац обраћа својој банци са налогом да у корист продавца отвори акредитив. Акредитивна банка, због просторне дистанце, није у могућности да ступи у однос са купцем, те по свом налогу ангажује другу, кореспондентну банку. Ова друга банка по прихвату налога се обавезује да хонорише односно исплати саобразно поднете документе од стране корисника – продавца и исте прихвати за рачун купца. Осим хонорисања, кореспондентна банка може да акцептира меницу, прихвати одложено плаћање докумената или пак негоцира ове документе. Након исплате кореспондентна банка остварује право регреса према акредитивној банци, а акредитивна банка ово исто право

остварује према купцу. Документе које је акредитивна банка откупила, у последњој фази, доспевају у руке купца. Ови документи представљају хартије од вредности који гласе на робу, те отварају могућносту купцу слободног располагања овим документима. Дакле, купац може да стечене документе заложити, препрода, есконтује или их задржи за себе. Укупност ових односа чини посао акредитива у ширем смислу речи. У ужем смислу, под акредитивом се подразумева само правни однос између акредитивне банке и корисника акредитива.

Акредитивом се послује у складу са акредитивним начелима. Начело аутономије и независности значи да су у правном смислу акредитив и основни правни посао потпуно одвојени и самостални. Начело пословања документима, а не робом означава да је роба у потпуности замењена документима. Ови документи представљају хартије од вредности и нуде свом имаоцу право слободног располагања. Њиховом предајом од једног субјекта на другог остварује се пренос робе. Начело строге саобразности, значи да робне презентације морају стриктно бити у складу са налогом који налогодавац издаје акредитивној банци. Банка испитује ову саобразност и након што утврди да саобразност заиста постоји, доноси одлуку о исплати. Међутим, управо због овакве стриктне примене овог начела, дешавале су се ситуације у пракси да је банка одбијала да изврши хонорисање и због незнатних несаобразности. Ова ситуација је утицала да ослаби поверења у акредитивном пословању, те је примена начела строге саобразности у неким случајевима селективно примењивана.

Иако акредитив евидентно нуди велике погодности уговорним странама, као и сваки други, и овај правни посао има своје недостатке. Наиме, евидентиране су различите злоупотребе у акредитивном пословању како од стране налогодавца, тако и од стране корисника. Имајући у виду да је акредитив правно потпуно одвојен од основног правног посла, у складу с начелом независности, било је случајева у пракси када је корисник хонорисањем фалсификованих робних докумената покушао да дође до исплате акредитивне суме. Ради се о томе да је корисник користећи начело независности, онемогућавао купца да се користи процесним приговорима, јер је усклађеност контролисала искључиво акредитивна банка. Зато је у пракси уведен институт привремене мере, када купац користећи се њиме, може да да налог банци да одложи хонорисање докумената, док се не испуни услов саобразности. Овај институт је рестриктивно коришћен, из разлога што би се њиме извршила злоупотреба од стране купца, у смислу

сталног одлагања исплате акредитивне суме. У том случају би дошло до слабљења поверења уговорних страна, а самим тим и до рестриктивног коришћења акредитива као инструмента међународних плаћања.

ЛИТЕРАТУРА

- **Књиге и чланци**

1. Александар Ћирић, Међународно трговинско право, Посебан део, Ниш, 2018;
2. Богољуб Милосављевић, Уставно право & Организација правосуђа, Београд, 2018
3. Дара Миленовић, Пословно право, Ниш, 2011;
4. Драгана Раденковић Јоцић, Привредно право, Ниш, 2017;
5. Ђорђе Николић, Облигационо право, Београд, 2018;
6. Енвер Бацковић, Финансирање спољнотрговинских трансакција, Сарајево, 2007;
7. Јаков Радишић, Облигационо право, Општи део, Београд, 2008;
8. James Barnes, Defining Good Faith Letter of Credit Practices; in: Digital Commons at Loyola Marymount University and Loyola Law School, (ed.), *Loyola of Los Angeles Law Review*, Los Angeles, 1994, 101-112;
9. Јована Мاستиловић, Документарни акредитив, Нови Сад, 2019;
10. Миодраг Мићовић, XXI век – век услуга и усложног права, Крагујевац, 2011;
11. Мирко Васиљевић, Трговинско право, Београд, 2014;
12. Младен Драшкић, Маја Станивуковић, Уговорно право међународне трговине, Београд 2005;
13. Мукадеса Делимеђац, Документарни акредитив и електронско банкарство, Нови Пазар 2014;
14. Радомир Ђуровић, Александар Ћирић, Међународно трговинско право, Посебан део, Ниш, 2005;
15. Радован Вукадиновић, Међународно пословно право, Посебни део, Крагујевац 2009;
16. Радован Вукадиновић, Међународно пословно право, Општи и посебни део, Крагујевац, 2012;
17. Paolo Grassi, Letter of Credit Transactions: The Banks' Position in Determining Documentary Compliance – A Comparative Evaluation under U.S., Swiss and German Law, in: Imrana Iqbal (ed.), *Pace International Law Review*, New York, 1995, 83-127;

18. Ross Buckley, Xiang Gao, Development of the Fraud Rule in Letter of Credit Law: The Journey So Far and the Road Ahead; in: Penn Law (ed.), *University of Pennsylvania Journal of International Law*, Philadelphia, 2002, 666-667;
19. Тамара Миленковић – Керковић, Луција Спиновић – Јовановић, *Облигације и уговори трговинског права*, Ниш 2013;
20. Xiang Gao, Ross Buckley, A Comparative Analysis of the Standard of Fraud Required Under the Fraud Rule in Letter of Credit Law; in: Duke Law School (ed.), *Duke Journal of Comparative & International Law*, Durham, 2003, 393-332.

- **Правни извори**

1. Закон о облигационим односима („Сл. лист СЦГ“ бр. 1/2003);
2. Опште узансе за промет робом ("Службени лист СФРЈ", бр. 29/1978);
3. ICC's Uniform Customs and Practice for Documentarz Credits 2007 - UCP 600;
4. ICC's Uniform Customs and Practice for Documentary Credits 1993 - UCP 500;
5. International Standard Banking Practice – ISBP for Examination of Documents under UCP 600, Last Revision 2013;
6. The Supplement to the Uniform Customs and Practice for Documentary Credits for Electronic Presentation, 2007 Version 1.1 – eUC;
7. UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce with Guide to Enactment, 1996;
8. UNCITRAL Model Law on Electronic Signatures, 2001;
9. United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods – UNCITRAL, 1980.

- **Судска пракса**

1. Пресуда Вишег привредног суда Хрватске ПЖ-1280/79 од 30.10.1979. године;
2. Case 707 F.2d 680, Voest - Alpine International Corporation v. Chase Manhattan Bank N.A. v. Bank of Baroda, United States Court of Appeals for the Second Circuit, New York City, 1983, No. 703, Dockets 82-7679, 82-7681;

3. Case J.H. Rayner and Company, Limited v. Hambro's Bank, Limited, Court of Appeal, London - England, 1943;
4. Case E & H Partners v. Broadway National Bank, U.S. District Court for the Southern District of New York, New York - USA, 1998;
5. Case Trans trust S.P R L. v Danubian Trading Company Ltd, Court of Appeal, London, 1952.

- **Електронски извори**

1. <https://sr.wikipedia.org/sr-ec/Swift>;
2. <https://www.rba.hr/documents/20182/75115/Vodi%C4%8D+kroz+me%C4%91unarodne+dokumenta+rne+akreditive>;
3. <https://www.hbor.hr/naslovnica/hbor/akreditivi/>.

1. Сажетак

Документарни акредитив као инструмент међународних плаћања

Увод. Овај рад се бави документарним акредитивом као инструментом међународних плаћања. Документарни акредитив спада у неутралне или услужне банкарске послове. Представља најзначајнији и најчешће коришћени инструмент плаћања у међународној трговини, а све више је његова употреба и у унутрашњим трговинским односима.

Циљ. Циљ овог мастер рада је првенствено извршити анализу међународног документарног акредитива као један од инструмената међународних плаћања и утврдити његове предности у односу на друге инструменте плаћања. Нараво уз предности, циљ овог рада је указати и на недостатке које међународни документарни акредитив неспорно има са предлозима превазилажења ових недостатака, евентуално указати на могуће злоупотребе које се могу јавити код акредитивног пословања, а које могу потицати од уговорних страна у овом пословању.

Значај. Из овако постављеног циља рада произилази његов *теоријски и практични* значај.

Теоријски значај овог рада огледа се у свеобухватној анализи међународног документарног акредитива, почевши од појма и значаја, преко настанка, укључујући правне послове из којих се развио и употпунио своју правну форму, затим улоге у међународном платном промету и на крају правних извора, којима је регулисан.

Практични значај овог рада огледа се у настојању аутора да укаже на што ефикаснију могућност примене овог инструмента плаћања.

Резултати истраживања. Истраживањем постављеног предмета овог мастер рада, дошло се до следећих резултата који се огледају у:

- 1) указивању на велике предности које нуди међународни документарни акредитив као банкарски посао и као средство плаћања у међународном и домаћем платном промету,
- 2) указивању на недостатке у регулисању овог банкарског правног посла;

- 3) предлозима неких од могућих начина за регулацију реализације документарног акредитива како би се предупредиле неке од могућих злоупотреба приликом пословања;

Закључак. Документарни акредитив нуди јединствен, универзално прихваћен начин плаћања у међународној трговини, јер штити интересе како продаваца тако и купаца. Продавац је сигуран да ће подношењем уредних отпремних и робних докумената наведених у акредитиву, под претпоставком да је испунио све услове из акредитива, моћи да наплати противвредност извезене робе, односно извршене услуге, јер му за плаћање гарантује банка која је отворила акредитив. С друге стране, и купац је сигуран да ће плаћање из акредитива бити извршено само у случају ако продавац, унутар предвиђених рокова, поднесе сва условљена акредитивна документа.

Тиме се уклања неповерење услед недовољног познавања пословног партнера, његове солвентности, ризика у вези са превозом робе на великим растојањима, променама девизне политике, евентуалних политичких сукоба, економског пада или пораста вредности робе, валутних промена и слично.

2. Кључне речи

- Документарни акредитив (е. *Documentary credit*)
- Међународна плаћања (е. *International payment*)
- Инструмент плаћања (е. *a method of payment*)
- Банкарски правни посао (е. *Banking legal business*)

SUMMARY AND KEYWORDS

---

1. Summary

Documentary credit as an instrument of international payment

Introduction. This paper deals with documentary credit as an instrument of international payments. Documentary credit belongs to neutral or service banking. It represents the most

important and most frequently used payment instrument in international trade, and its use is increasing in internal trade relations.

The goal. The aim of this master thesis is primarily to analyze the international documentary credit as one of the instruments of international payments, to determine its advantages in relation to other payment instruments. On the other hand, the purpose of this paper is to point out the shortcomings that international documentary credit have in common with suggestions for overcoming these shortcomings, eventually pointing to possible abuses that may arise in a documentary credit business that can be encouraged by contracting parties in this business.

Importance. From this set goal of thesis, its theoretical and practical significance arises.

The theoretical significance of this paper is reflected in a comprehensive analysis of international documentary credits as a way of international payments, starting from what this instrument really means or represents, what is its role and significance in international payment transactions, which legal sources regulate on domestic and international level , how the emergence of this banking business took place, from which banking business it developed and how it is completed its form.

The practical significance of this work is reflected in the authors efforts to point out to the most efficient possibility of the application of this payment instrument.

Research results. By researching the subject of this master thesis, the following results have been achieved:

- 1) pointing to the great advantages offered by international documentary credit as a banking business and as a means of payment in international and domestic payment transactions;
- 2) pointing out the shortcomings in the regulation of this banking business;
- 3) proposal of some of the possible ways to regulate the implementation of documentary credit in order to prevent some of the possible misuse of the business;

Conclusion. Documentary Credit offers a unique, universally accepted method of payment in international trade, because it protects the interests of both sellers and buyers. The seller is sure that by submitting the proper shipping and commodity documents specified in the documentary credit, on the assumption that he has fulfilled all the conditions from the letter of credit, he will be able to charge the equivalent value of the exported goods, ie the services rendered, as the bank that has opened the letter of credit is guaranteed for payment. On the other hand, the buyer is sure

that the payment from the letter of credit will be executed only if the seller, within the prescribed deadlines, submits all conditional accreditation documents.

This eliminates mistrust due to insufficient knowledge of the business partner, its solvency, the risks associated with the transport of goods at large distances, changes in foreign exchange policy, possible political conflicts, economic decline or increase in value of goods, currency changes, and similar.

2. Keywords

- *Documentary credit*
- *International payment*
- *A method of payment*
- *Banking legal business*

БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА

Лазар Цветковић је рођен 23.06.1993. године у Лесковцу. Основну школу и средњу економску школу на правно-биротехничком смеру завршио је у Лесковцу. Дипломирао је на Правном факултету Универзитета у Нишу 18.05.2017. године, са просечном оценом 8.76. Школске 2017/2018. године уписао је мастер студије на Правном факултету Универзитета у Нишу, на општем смеру, ужа трговинскоправна научна област. Лазар Цветковић тренутно обавља приправнички стаж у адвокатској канцеларији у Лесковцу, почев од јуна 2017. године. Поседује знање енглеског језика.